

YARGITAY 11. HUKUK DAİRESİ'NİN 1.5.2016 TARİHİNDE VERDİĞİ E.2015/9937, K. 2016/4885 SAYILI KARARI IŞIĞINDA ANONİM ŞİRKETİN 'MERKEZİ' KAVRAMI

*Arş. Gör. İsmail Özgün KARAAHMETOĞLU**

ÖZET

Anonim şirket esas sözleşmesinin yazılı şekilde yapılması ve bütün kurucuların imzalarının noterce onaylanması veya esas sözleşmenin ticaret sicili müdürü yahut yardımcısı huzurunda imzalanması şarttır (TTK m.339). Bu kapsamda esas sözleşmeye şirketin merkezinin bulunacağı yerin açıkça yazılması zorunluluğu vardır (TTK m.339/2- a). Bunun sonucu olarak kanun koyucu ticaret sicilinin olumlu etkisini anonim şirketin merkezi üzerinde de devam ettirmesi gerektiğini TTK m. 354/2-b bendinde açıklıkla dile getirmiştir. Bu makale ile şirket merkezine bağlanan birçok hüküm ve sonuçtan yalnızca anonim şirket genel kurul toplantılarının aksine esas sözleşmede düzenleme bulunmadığı takdirde şirket merkezinin bulunduğu yerde yapılması hususu anonim şirketin merkezi kavramı çerçevesinde incelenecektir. Böylelikle TTK düzenlemeleri ile Anonim Şirketlerin Genel Kurul Toplantılarının Usul ve Esasları ile Bu Toplan-

* Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ticaret Hukuku ABD.

tılarda Bulunacak Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Temsilcileri Hakkındaki Yönetmelik hükümleri arasında bağlantı kurularak konu teorik olarak aydınlığa kavuşturulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Merkez, esas sözleşme, genel kurul toplantıları.

ABSTRACT

The contract of the joint stock company must be made in written form and also ratified of signatures of whole founders vianotar or signed in the presence of the trade secretary or assistant (TTC. Art.339). In these context, it is obligatory to be written the seat of the joint stock company into the contract. As a result of these, the legislator clearly express that in the Art. 354/2-b concrete effect of trade registry should maintain across the seat of the joint stock company. Within this article, many of the provisions and results for being the seat of the company, only of them the place where the general assembly meetings is made, could be reviewed. Unless the contract is included a contrary provision, the general assembly meeting is made in theseat of the company. Here by making contact with the provisions of *TTC* and ‘*Regulation about the Procedures and Principles of the General Assembly Meetings of Joint Stock Companies and the Representatives of the Duty and Trade Ministry At These Meetings*’ to clarify the matter in theory.

Keywords: Seat, contract, general assemblymeetings.

I. Genel Olarak

Anonim şirket esas sözleşmesinin yazılı şekilde yapılması ve bütün kurucuların imzalarının noterce onaylanması¹ veya esas sözleşmenin ticaret sicili müdür yahut müdür yardımcısı huzurunda imzalanması şarttır (TTK m.339/1). Esas sözleşmede zorunlu olarak yer verilmesi gereken unsurlardan biri de şirketin merkezinin bulunacağı yerdir(TTK m.339/2-a). Şirket esas sözleşmesinin tamamı, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın izniyle kurulacak anonim şirketlerde izin alınmasını, diğer şirketlerde 335'inci maddenin 1'inci fıkrası² uyarınca şirketin kuruluşunu izleyen otuz gün içinde şirketin merkezinin bulunduğu yer ticaret siciline tescil ve Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde ilan olunur. Tescil ve ilan olunan esas sözleşmeye merkez unsuru da (TTK m.354/1-b) dâhil olmak üzere TTK m.354'de yer verilen hususlarda ticaret sicilinin olumlu etkisi hüküm ve sonuçlarını doğurur (TTK m.354/1). Şirket ticaret siciline tescili ile tüzel kişilik kazanır (TTK m.355/1).

Anonim şirketin 'merkez'i kavramının birçok işlevinin (tescil, şube kaydı, temsil yetkisinin sınırlandırılması, imza şekli, yer bakımından yetkili mahkemenin tayini, denetim hakkının belirlenmesi, esas sözleşme değişikliği vs.) yanı sıra Yargıtay'ın hükmettiği karar³ doğrultusunda toplantı yeri bakımından da ayrı bir önemi vardır. Bu bağlamda, aksine esas sözleşmede hüküm bulunmadığı takdirde genel kurul, şirket merkezinin bulunduğu yerde toplanır (TTK m.409/3). Yapılan toplantıda alınacak karar esas sözleşmenin değiştiril-

¹ TTK m. 279/1 hükmünde sözleşmenin tasdiki ibaresinin hatalı olduğu ve bunun suret tasdi- kinden ziyade esas sözleşmeyi imzalayan şirket kurucu ortaklarının imzalarının noterlikçe onaylanması olarak anlaşılması gerektiği hususunda bakınız Abuzer **Kendigelen**, "Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın İçTicaret 1995/1 Sayılı 'Anonim ve Limited Şirketlerin Kuruluş ve Anasözleşme Değişikliği İşlemlerine İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ'inin Hukuki Açidan Değerlendirilmesi", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt LV, 1996, s. 303-304.

² **TTK m. 335/1**: "Şirket, kurucuların, kamuna uygun olarak düzenlenmiş bulunan, sermayenin tamamını ödemeyi, şartsız taahhüt ettikleri, imzaların noterce onaylandığı esas sözleşmede, anonim şirket kurma iradelerini açıklamalarıyla kurulur."

³ **Y. 11. HD.**, 1.5.2016, E. 2015/9337, K. 2016/4885.

mesine ilişkin ise, yönetim kurulu tarafından, şirket merkezinin ve şubelerinin bulunduğu yerin ticaret siciline tescil edilir; ayrıca ilana bağlı hususlar ilan ettirilir; tescil ve ilan edilen kararlar şirketin internet sitesine konulur (TTK m.455/1-1.cümle). Buna benzer bir düzenlemeye *Anonim Şirketlerin Genel Kurul Toplantılarının Usul ve Esasları ile Bu Toplantılarda Bulunacak Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Temsilcileri Hakkındaki Yönetmelik*⁴ m.8'de yer verilerek TTK'ndaki düzenlemenin somutlaştırılması amaçlanmıştır. Buna göre; “*Genel kurul toplantıları, esas sözleşmede aksine hüküm olmadıkça, şirketin merkezinin bulunduğu mülki idare birimi sınırları içinde yapılır. Şirket merkezinin bulunduğu yerde toplantının hangi adreste yapılacağı esas sözleşmede özel olarak belirtilmemişse, bunu belirleme yetkisi toplantı çağrısı yapanlara aittir. Toplantının, şirket merkezinin bulunduğu mülki idare birimi sınırları dışındaki başka bir yerde veya yurt dışında yapılabilmesi için bunun esas sözleşmede açıkça düzenlenmesi gerekir. Çağrı ilanında; toplantı yerinin doğru, anlaşılır ve ayrıntılı biçimde belirtilmesi gerekir.*” Şayet genel kurul toplantısının şirket merkezinin bulunduğu ilden başka bir ilde yapılması halinde toplantıyla ilgili belgeler, toplantının yapıldığı yerdeki il müdürlüğü tarafından saklanır (Yönetmelik m. 31/2).

II. Anonim Şirketin ‘Merkezi’ Kavramı

Anonim şirket sınırlı sayıdaki ticaret şirketlerinden birisidir (TTK m.124/1). Tüzel kişiliğe sahip olan bu şirket aynı zamanda tacirdir (TTK m. 16/1). Bir tacirin işlerini görürken en azından bir yere ihtiyacı vardır. Zira TMK'da gerçek kişilerde olduğu gibi, tüzel kişiler açısından da yerleşim yerinin zorunluluğu ilkesi kabul edilmiştir⁵. Ancak sermaye şirketi olan anonim şirketin

⁴ **Resmi Gazete Tarihi:** 28.11.2012, **Resmi Gazete Sayısı:** 28481.

⁵ Kemal **Oğuzman**/Özer **Seliçi**/Saibe**Oktay-Özdemir**, *Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler)*, Filiz Kitabevi, Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş 12. Basıdan 13. Tıpkı Bası, İstanbul 2013, s. 259; Mustafa **Dural**/Tufan **Öğüz**, *Türk Özel Hukuku (Kişiler Hukuku)*, Cilt II, Filiz Kitabevi, İstanbul 2012, s. 261; Hasan **Pulaşlı**, *Şirketler Hukuku Şerhi*, Cilt 1, Adalet

büyük meblağlı faaliyetlerde bulunduğu ve faaliyet itibariyle tek bir yer ile sınırlı kalmayacağı düşüncesiyle birden çok işyerinin olması da mümkündür. Bu bağlamda anonim şirket açısından merkez-şube ilişkisini⁶ açıklığa kavuşturarak 'merkez' kavramının⁷ ne anlama geldiğinin tespiti gerekir.

TTK'nda 'merkez' kavramının tanımına yer verilmemiştir⁸. Bu yüzden doktrinde çoğunluğun üzerinde mutabakata vardığı tanımdan yola çıkılması gerekir. Buna göre; işletmenin idari, ticari ve hukuki faaliyetlerinin yürütüldüğü yer "merkez" olarak adlandırılır⁹. Bunun dışında ticari işletmenin işlevleri göz önünde tutularak da 'merkez' kavramının tanımı yapılmıştır. Buna göre ise; "aynı veya birbirine bağlı konularda çalışan şube veya şubelere iç idare bakımından emir ve direktif veren ve şube hesaplarının neticede toplandığı iş yeri"

Yayınevi, Ankara 2015, s. 88; Gülşah **Vardar Hamamcıoğlu**, Türk Medeni Kanunu'na Göre Yerleşim Yeri, XII Levha Yayıncılık, İstanbul 2009, s. 50 ve 117.

⁶ Ticari ilişkilerin yürütüldüğü bir iş yerinin şube olup olmamasının en önemli sonucu ticaret siciline tescil açısındandır. Zira şubeler merkezden ayrı olarak buldukları yerin ticaret siciline tescil ve ilan edilmek zorundadır. *Bu bağlamda şube olmanın unsurları hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız Tamer Pekdiğer*, "Ticaret Sicili Açısından Merkez-Şube-Satış Mağazası Kavramları", Prof. Dr. Fahiman Tekil'in Anısına Armağan, İstanbul 2003, s. 472 vd. Ayrıca bakınız Mehmet **Özdamar**, "Yargıtay Kararları Işığında Ticari İşletmenin Şube Kavramı", Ankara Barosu Dergisi, Yıl: 65, Sayı: 1, Ankara 2007, s. 52 vd.

⁷ *Yerleşim yerinin aslında merkez kavramını ifade ettiği ve bu konuya ilişkin Türk hukukunda bir terminoloji birliği bulunmadığı ilişkin ayrıntılı bilgi için bakınız Vardar Hamamcıoğlu*, s. 118 vd. ve özellikle 120. Aynı yöndeki görüş için bakınız Tuğrul **Ansay**, Anonim Şirketler Hukuku Dersleri, Sevinç Matbaası, Ankara 1974, s. 27. Nitekim Almanya'da esas sözleşmeyle belirlenmiş şirket merkezi 'Satzungssitz' olarak anılırken; şirket işlerinin yürütüldüğü yer olarak ise esas sözleşmesel merkezden farklı olarak 'Verwaltungssitz' kavramının kullanıldığı hususunda bakınız Wolfgang **Hölters**, AktiengesetzKommentar, Verlag C.H. Beck/Verlag Franz Vahlen, München 2014, 2. Auflage, Rn. 1

⁸ Celal **Göle**, "Ticari İşletmenin Merkez ve Şubesinin Tayini Sorunu", Prof. Dr. Ernst E. Hirsch'in Hatırasına Armağan (1902-1985), Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1986, s. 186; Sabih **Arkan**, Ticari İşletme Hukuku, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş Yirminci Bası, Sözkese Matbaacılık, Ankara 2015/VIII, s. 35; Hüseyin **Ülgen**/ Mehmet **Helvacı**/ Abuzer **Kendigelen**/ Arslan **Kaya**/ N. Füsün **Nomer Ertan**, Ticari İşletme Hukuku, XII Levha Yayıncılık, Yeni Türk Ticaret Kanunu'na Göre Güncellenmiş Dördüncü Bası, İstanbul 2015, s. 168; Rıza **Ayhan**/Mehmet **Özdamar**/ Hayrettin **Çağlar**, Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 8. Bası, Yetkin Yayıncılık, Ankara 2015, s. 126; Mehmet **Bahtiyar**, Anonim Ortaklık Anasözleşmesi, Beta Basım, 1. Bası, İstanbul 2001, s. 112; **Özdamar**, s. 49; **Pekdiğer**, s. 471.

⁹ İsmail **Kayar**, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Ticaret Hukuku, Seçkin Yayınevi, Gözden Geçirilmiş 3. Baskı, Ankara 2015, s. 65; **Göle**, s. 189; **Özdamar**, s. 49; **Pekdiğer**, s. 471.

işletmenin merkezidir¹⁰. Burada tartışılacak husus, işletmenin idari, hukuki ve ticari faaliyetlerinin yürütüldüğü yer ile üretim yerinin farklı olması ihtimalinde ne olacağıdır?¹¹ Bu sorunun cevabı; ancak TMK m.51 ile TTK m.40/1'in birlikte değerlendirilmesinde neticesinde verilebilir. TMK m.51 hükmü uyarınca; tüzel kişinin yerleşim yeri, kuruluş belgesinde başka bir hüküm bulunmadıkça işlerinin yönetildiği yerdir. Böylece tüzel kişiliğin günlük yönetim işlerinin görüldüğü yer yerleşim yeri sayılacaktır¹². TTK m. 40/1'e göre ise; her tacir, ticari işletmenin açıldığı günden itibaren on beş gün içinde, ticari işletmesini ve seçtiği ticaret unvanını, işletmenin merkezinin bulunduğu yer ticaret siciline tescil ve ilan ettirir. Bu hükümden, ticari işletme ile ticaret unvanının ticaret siciline tescilinde işletme merkezi kıstasından hareket edildiği kabul edilmektedir¹³. Doktrinde bunu gerekçe göstererek¹⁴ işletme merkezini, idari işler dışında diğer faaliyetlerin yürütüldüğü yer olarak anlamlandırmaktadır¹⁵. Doktrindeki

¹⁰ Ayhan/Özdamar/Çağlar, s. 126; Pekdiğer, s. 471.

¹¹ Örneğin; işletmenin merkezi Ankara olmasına rağmen, fabrika binalar, şantiyesi, imalathanesi Çankırı'da olabilir. Buna benzer bir örneğe toplu eserinde yer veren Poroy düşüncesini şu şekilde ifade etmiştir: "AO'nun merkezi İstanbul'dadır. İdari bürolar Galata Bankalar Caddesinde, fabrika binaları ise, Kartal'dadır. Fabrika binaları toplantıya daha elverişli bir salona sahip ise bu salonun seçilmesi mümkün müdür? Dar yorumla merkezin bulunduğu yer kavramı, idari örgütün adresi olarak anlaşılırsa, bu soruya olumsuz cevap vermek gerekir. Merkezin 'adres' olarak yazılması STB'nin 95/1 tebliğinde öngörüldüğünden bu çözüm tercih edilecektir. Ancak uygulama kolaylıkları bakımından geniş yorum yapılması taraftarıyım." Bakınız Reha Poroy/Ünal Tekinalp/Ersin Çamoğlu, Ortaklıklar ve Kooperatifler Hukuku, Vedat Kitapçılık, Güncelleştirilmiş 12. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2010, s. 364.

¹² Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 260; Dural/Öğüz, Kişiler, s. 261; Vardar Hamamcıoğlu, s.122. İşlerin yönetildiği yerden idare faaliyetlerinin yürütüldüğü iş merkezini anlamak gerektiği hususunda bakınız İsmail Kırcı/Feyzan Hayal Şehirali Çelik/Çağlar Manavgat, Anonim Şirketler Hukuku (Temel Kavram ve İlkeler, Kurulu, Yönetim Kurulu), Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Sözkesen Matbaacılık, Ankara 2013/VIII, s. 76. Merkezin, anonim şirketin bir bütün olarak yönetilip yönlendirildiği yer olarak anlaşılması gerektiği hususunda bakınız Zafer Saka, Anonim Ortaklıklarda Genel Kurul, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2004, s. 94; Göle, s. 188.

¹³ Göle, s. 188; Özdamar, s. 49.

¹⁴ Bu görüşe göre; anonim ve limited şirketler için ticari işletme işletmek zorunluluğunun açıkça bulunmadığı; ancak sicile tescilin işletme merkezinin bulunduğu yerde yapılacağından her iki şirketin de ticari işletmelerinin hayata geçirmelerinin gerekli olduğu ifade edilmiştir. Bu itibarla Kanun'un idare merkezi sistemi yerine işletme merkezi sistemini kabul ettiği sonucuna ulaşılır. Bu görüş için bakınız Özdamar, s. 49.

¹⁵ Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya/Nomer Ertan, s. 168; Özdamar, s. 49. Bu görüşte olan yazarlar ticari işletmenin merkezinin, o ticari işletmenin tesisatının, şantiyelerinin ve teknik

hâkim görüş, tereddütlere yol açan TTK hükmündeki *işletme merkezi* kavramının ticari işletmenin tüm idari faaliyetlerinin toplandığı idare merkezi şeklinde anlaşılması gerektiği kanaatindedir¹⁶.

Doktrindeki görüşler merkez kavramını ticari işletme hukuku boyutuyla ele aldığından anonim şirket bağlamında merkez kavramı¹⁷ boşlukta kalmaktadır. Bu boşluğun doldurulması esas sözleşmedeki düzenlemeyle yapılacağından TMK m. 51'deki düzenlemeye prensipte gerek kalmamıştır¹⁸. Nitekim *Dural/Öğüz* bu hususu şu şekilde dile getirmektedir¹⁹: “*Hukukumuzda özel hukuk tüzel kişilerinin ana statülerinde tüzel kişinin merkezinin belirtilmesi zorunlu unsur sayıldığından MK m.51 hükmünün pratik önemi oldukça daralmıştır.*” Kuruluş belgesi anonim şirketlerde esas sözleşmeye karşılık gelmektedir²⁰. Nitekim TTK m. 339/2-a bendinde de şirket merkezinin bulunacağı yerin esas sözleşmede zorunlu olarak belirtilmesi gerekir. Bu zorunlu unsurun eksik ya da hiç olmaması halinde ticaret sicili müdürü ya bu eksikliğin düzeltilmesi için süre verecek ya da esas sözleşmeyi sicile tescilden kaçınacaktır. Ayrıca anonim şirketin kanunen yasak olmayan her türlü ekonomik amaç için kurulabilmesiticari işletme kıstasından hareket eden anlayışla örtüşmemektedir. Bu durum TMK m.51'de belirtilen istisnadan kaynaklanmaktadır. Ayrıca TTK m.40'daki işletme merkezi de ticari işletmeye gönderme yapmaktadır. Bu ne-

bürolarının bulunduğu yere göre belirlenmesi gerektiği fikrindedirler. *Bu görüşte olan yazarların toplu listesi için bakınız Göle*, s. 190.

¹⁶ *Göle*, s. 190; *Arkan*, Ticari İşletme, s. 35; *Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya/NomerErtan*, s. 168; *Kayar*, s. 66; *Özdamar*, s. 49.

¹⁷ Ticari işletmenin merkezi ile şirketin merkezinin uyum içerisinde olması gerekir. Aksi halde işletme ve şirket merkezinin özdeş kabul edildiği hallerde birden fazla ticari işletme işleten anonim şirketlerin durumunu açıklamakta yetersiz kalınabilir. *Bakınız Kırca/Şehirali Çelik/Manavgat*, s. 80. Aynı yöndeki görüş için bakınız *Saka*, Genel Kurul, s. 94-95.

¹⁸ *TMK m. 51 hükmünün anonim şirketlerde uygulama alanı bulmayacağı hususunda bakınız Dural/Öğüz*, s. 261. Aynı yöndeki görüş için bakınız *Vardar Hamamcıoğlu*, s. 121; *Saka*, Genel Kurul, s. 95. *Kendigelen* bu hususu dolaylı olarak şu şekilde ifade etmiştir: “*Tüzel kişi tacirlerin yerleşim yerleri ile kanuni merkezleri birbirinin aynıdır.*” Bakınız *Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya/NomerErtan*, s. 169. Ayrıca bu konudaki diğer görüşler için bakınız *Göle*, s. 189.

¹⁹ *Dural/Öğüz*, s. 261-262.

²⁰ *Kırca/Şehirali Çelik/Manavgat*, s. 76.

denle kanaatimiz şirketin merkezinin tespiti bakımından²¹ esas sözleşmeyi hazırlayanların emredici hükümler ilkesi dışında irade serbestisine sahip olduğu yönündedir²². Diğer bir deyişle hukuki ve fiili bir bağlantısı bulunma şartı aranmaksızın istenilen yer merkez olarak tercih edilebilmelidir²³. Buna dayanak olarak da kuruluştaki esas sözleşmenin hazırlanmasında sözleşme serbestisine dair ilkeler geçerli olacağından, sözleşme içeriğinin tespitinde prensipte bir sınırlandırmanın bulunmaması gösterilebilir. TTK m. 339 hükmünün iktibas edildiği İsviçre Borçlar Kanunu'nun Art.626, b.1'de de ifade edildiği üzere şirket merkezinin esas sözleşmede zorunlu olarak gösterilmesi gerekir. Şirket merkezinin İsviçre sınırları içerisinde olması koşuluyla tamamen serbestçe seçilebileceği ifade edilmektedir²⁴. İsviçre Medeni Kanunu Art. 56'a göre de, benzer şekilde tüzel kişiliğin merkezi, statüde belirtilen yerdir²⁵. O halde statüde anılan ve ticaret siciline kayıtlı şirket merkezi ile şirketin toplumsal/sosyal faaliyetlerinin gerçekleştirildiği yerin birbirleriyle bağdaşması gerekmemektedir²⁶. Nitekim kabul ettiğimiz görüşe uygun olarak İsviçre'de de hakkın kötüye kullanılmaması kaydıyla merkez aslında şirketin toplumsal/sosyal faaliyetlerinin gerçekleştiği mekan ile herhangi tipik bir bağlantısı bulunmayan bir yer olarak

²¹ Aynı şekilde tüzel kişilerin yerleşim yerlerini seçmede serbest oldukları hususunda bakınız **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 259; **Vardar Hamamcıoğlu**, s. 117.

²² Aynı yöndeki görüş için bakınız. **Ansay**, s. 27.

²³ *Tüzel kişinin kuruluş belgesinde bir yerin tüzel kişinin yerleşim yeri olarak tesis edilmiş olması halinde, bu yer idare merkezi olmasa bile, yerleşim yeri olarak kabul edilir. Bakınız Vardar Hamamcıoğlu*, s. 121. *Aksi yöndeki görüş için bakınız Ansay*, s. 27-28; **Kendigelen**, Tebliğ, s. 307; **Bahtiyar**, Anasözleşme, s. 112; **Kırca/Şehirali Çelik/Manavgat**, s. 76 ve 81; **Saka**, Genel Kurul dipnot 159, s. 94. Kanaatimiz bu görüşün işin doğasından kaynakladığı yönündedir. Ayrıca bu gerekliliğin Kanun'da açıkça belirtilmediğinden bahisle de esas sözleşmeyi hazırlayan kişilere yükletilmesinin hukuki dayanaktan yoksun olduğunu belirtmekte fayda vardır. Zaten şirket merkezinin tespitinde başvurulacak kistas esas sözleşme ile düzenlemenin yapılmasıdır; yoksa bundan başka -bu düzenlemenin içeriği açıklıktan yoksun olmadığı müddetçe- ortaklığın konusuyla veyahut amacıyla fiili ya da hukuki bir irtibatın varlığına aramak aşırıya kaçan şekilci bir yaklaşım teşkil eder.

²⁴ **Peter Fortsmoser/Arthur Meier-Hayoz/ Peter Nobel**, Schweizerisches Aktienrecht, Verlag Stampfli+Cie AG Bern, 1996, s. 103; **Roland von Büren/Walter A. Stoffel/Rolf H. Weber**, Grundrissdes Aktienrechts (Mit Berücksichtigung der laufenden Revision), Schulthess 2011, 3. Auflage, N. 93, s. 27.

²⁵ **Fortsmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, Schweizerisches Aktienrecht, s. 103; **vonBüren/Stoffel/Weber**, N. 93, s. 27.

²⁶ **Fortsmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, Schweizerisches Aktienrecht, s. 103-104.

seçilebilir²⁷. Benzer bir durum Almanya'da 2008 yılında yapılan Kanun değişikliği ile netlik kazanmıştır. Bu yüzden Alman hukukunda şirketin merkezine ilişkin hükümlerden faydalanmak gerekir. Alman Paylı Ortaklıklar Kanunu §5'e göre; şirketin merkezi esas sözleşmenin belirlediği ülke içerisindeki yerdir²⁸. Bu hüküm şirket merkezi (Sitz) kavramının yasal tanımını ihtiva etmektedir²⁹. Bu tanımdan üç ayrı bilgiye ulaşılmaktadır. İlk olarak yalnızca ülke içerisinde kalan bir yer, esas sözleşmede merkez olarak belirlenebilir³⁰. İkinci olarak, şirketin merkezi daima esas sözleşmede saptanmış yerdir ve bununla birlikte bu yerin fiili/gerçek idare merkezi(tatsächliche Verwaltungssitz)ile uyuşması da gerekmez³¹. Ancak bu yerin mümkün olduğu kadar açık bir şekilde ifade edilmesi gerekir³². Son olarak esas sözleşmesel merkez (Satzungssitz) kıstası doğrudan yalnızca şirket için geçerlidir³³. Şirketin merkezi esas sözleşmede zorunlu olarak yer verilmesi gereken unsurların içerisinde sayıldığından (§23 Abs. 3 S.1), esas sözleşmesel merkezin idare merkezden sapması halinde esas sözleşmede şirketin merkezi olarak belirlenen yer halen geçerliliğini muhafaza edecektir³⁴. Esas sözleşme sayesinde merkezin kolaylıkla tespiti yapılabildiği için, hem hükümlerin basite indirgenmesine hem de hukuki ilişkilerin korunmasına hizmet edilmiş olunur³⁵. Alman Paylı Ortaklıklar Kanunu, Türk hukukundaki gibi anonim şirketin merkezini işletme ya da idare yeri kıstasından hareketle tespit

²⁷ **Fortsmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, Schweizerisches Aktienrecht, s. 104. Benzer yönde bakınız **von Büren/Stoffel/Weber**, N. 93, s. 27. Buna karşın **Böckli** doktrindeki hâkim görüşten farklı olarak düzenli bir şekilde tüzel kişiliğin iradesinin oluştuğu yeri; yani faal bir şekilde sürekli olarak idare faaliyetlerinin yerine getirildiği yeri şirketin merkezi olarak kabul etmektedir. Bakınız Peter **Böckli**, Schweizer Aktienrecht, Schulthess 2009, vierte, vollstandigneuarbeitete Auflage, s. 157.

²⁸ AktG § 5: "Sitz der Gesellschaft ist der Ort im Inland, den die Satzung bestimmt."

²⁹ **Hölter/Solveen**, AktG § 5, Rn. 1.

³⁰ Wulf **Goette/Mathias Habersack/Susanne Kalss**, Münchener Kommentar zum Aktiengesetz, Verlag C.H. Beck München, 4. Auflage, 2016, AktG § 5, Rn. 22.

³¹ **Heider/MükoAktG**, AktG § 5, Rn. 22.

³² Uwe **Hüffer/Jens Koch**, Aktiengesetz, 12. Auflage, AktG § 5, Rn. 6; Martin **Hensler/Lutz Strohn**, Gesellschaftsrecht, 3. Auflage 2016, AktG § 5, Rn. 5.

³³ **Heider/MükoAktG**, AktG § 5, Rn. 22.

³⁴ **Heider/MükoAktG**, AktG § 5, Rn. 24.

³⁵ Gerald **Spindler/Eberhard Stilz**, Kommentar zum Aktiengesetz, Verlag C.H. München, 3. Auflage, 2015, AktG § 5, Rn. 1.

etmemektedir. Bunun sebebi AktG § 5 Abs.2 hükmünün, GmbHG §4a ile aynı şekilde 23.10.2008 tarihli MoMiG (dasGesetz zur Modernisierung des GmbH-Rechts und zur Bekämpfung von Missbräuchen) tarafından yürürlükten kaldırılması³⁶. İptal edilen hükme göre; esas sözleşme, prensipte şirketin sahip olduğu işletmenin bulunduğu yerde merkeze sahip olabilir ya da esas sözleşme işlerin yürütüldüğü veyahut şirketin idare edildiği yeri merkez olarak belirleyebilir. Bu bağlamda esas sözleşmesel merkez, fiili/gerçek merkez olarak anılan idare merkezinden ayrılır³⁷. Çünkü şirketin idare merkezi, şirketin idare edildiği ya da işlerinin yürütüldüğü yer veyahut anonim şirketin amacının farklı şekillerde gerçekleştirilmesinin süreklilik arz ettiği yerdir³⁸. Görüldüğü üzere esas sözleşme özerkliği ilkesi eski hüküm³⁹ ile oldukça sınırlandırılırken, yenilenen düzenleme⁴⁰, yalnızca anonim şirketin esas sözleşmede belirlenmiş merkezin ülke içerisinde bulunan bir yer olmasını şart koşturmuştur⁴¹. Bu yüzden idarenin etkin olduğu merkez, anonim şirketin şubesinin bulunduğu yer ya da işletmesinin iktisadi ağırlık merkezi bundan böyle esas sözleşmesel merkezin seçiminde bir anlam ifade etmeyecektir⁴². Böylelikle Alman hukukunda esas sözleşmesel merkezin seçiminde ülke içerisinde olması dışında herhangi bir sınırlandırmanın getirilmediği sonucuna varılabilir⁴³. Buna binaen kanun koyucu esas sözleşmeyi yapan kişi ya da kişilere, iktisadi faaliyetlerin yürütüldüğü yerden ayrılan esas

³⁶ **Hölter/Solveen**, AktG § 5, Rn. 1.

³⁷ **Hölter/Solveen**, AktG § 5, Rn. 1.

³⁸ **Hölter/Solveen**, AktG § 5, Rn. 1; **Drescher/Spindler/Stilz**, AktG § 5, Rn. 1.

³⁹ Esas sözleşmesel merkezin prensipte fabrikanın bulunduğu, işlerin yürütüldüğü ya da idare yeri olması zorunluluğu vardı.

⁴⁰ MoMiG ile yapılan değişiklikte AktG § 5 yalnızca bir fıkra halini almış ve bu fıkradaki yer kelimesinin yanına ülke içi (yurt içi) ibaresi eklenmiştir.

⁴¹ **Hölter/Solveen**, AktG § 5, Rn. 1.

⁴² **Hölter/Solveen**, AktG § 5, Rn. 1; **Drescher/Spindler/Stilz**, AktG § 5, Rn. 4. Anonim şirketler Kanun'da belirtilenin aksine idare merkezini, esas sözleşmesel merkezden ayrı bir yer olarak belirleyebilirler. Bu idare merkezi fiili durumun da yardımıyla anonim şirketin ağırlıklı olarak faaliyetlerini yürüttüğü yerden hareketle tayin edilmektedir (BGH 21.3.1986, BGHZ 97, 269= NJW 1986, 2194, 2195) **Bakınız Lange/Hensler/Strohn**, AktG § 5, Rn. 5.

⁴³ **Drescher/Spindler/Stilz**, AktG § 5, Rn. 1; **Heider/MükoAktG**, AktG § 5, Rn. 28; **Hölter/Solveen**, AktG § 5, Rn. 9; **Hüffer/Koch**, AktG § 5, Rn. 8; **Hüffer/Koch**, AktG § 5, Rn. 8.

sözleşmesel merkezin tespitine imkân tanımıştır⁴⁴. Bu imkân dâhilinde hukuki ilişkilerde hataya düşülmesi ve hakkın kötüye kullanılması söz konusu olmaktadır⁴⁵.

IV. Anonim Şirketin Merkezinin Belirlenmesi

TTK m. 339/2-a bendinde ‘*şirketin merkezinin bulunacağı yer*’ ifadesi kullanılmışken; TTK m.354/1-b bendinde ise ‘*şirketin merkezi*’ ibaresi tercih edilmiştir. Bir anonim şirketin merkezinin esas sözleşmede belirli bir şehir ya da mülki birlik olarak gösterilmesi yeterlidir⁴⁶. Bu yüzden şirket adresinin gösterilmesi zorunluluğu yoktur⁴⁷. Önceki Kanun döneminde yürürlükte olan Sana-yi ve Ticaret Bakanlığı'nın İçticaret 1995/1 sayılı “*Anonim ve Limited Şirketlerin Kuruluş ve Anasözleşme Değişikliği İşlemlerine İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ*”⁴⁸ de şirket merkezinin il ve ilçe olarak esas sözleşmede gösterilmesinin haricinde açık adresinin de esas sözleşmeye yazılması gerektiği ifade edilmişti⁴⁹. Hatta buna ilişkin hükmün ne şekilde kaleme alınacağı da gösterilmişti⁵⁰. Buna göre⁵¹; “*Şirketin merkezi...dır. Adresi...dır. Adres değişikliğinde yeni*

⁴⁴ Heider/MükoAktG, AktG §5, Rn. 28; Drescher/Spindler/Stilz, AktG § 5, Rn. 4; Hüffer/Koch, AktG § 5, Rn. 8.

⁴⁵ Heider/MükoAktG, AktG § 5, Rn. 28; Drescher/Spindler/Stilz, AktG § 5, Rn. 4; Hüffer/Koch, AktG § 5, Rn. 8.

⁴⁶ Mehmet Bahtiyar/Esra Hamamcıoğlu, Yeni TTK'ya Göre Anonim Ortaklık Genel Kurul Toplantıları (Fiziki ve Elektronik Toplantılar, Eski TK. ile Karşılaştırmalar, İlgili Mevzuat), Beta Yayıncılık, İstanbul 2014, dipnot 68, s. 33; Kendigelen, Tebliğ, s. 307-308; Bahtiyar, Anasözleşme, s. 112; Saka, Genel Kurul, s. 94.

⁴⁷ Güzin Üçışık/Aydın Çelik, Anonim Ortaklıklar Hukuku, 1. Cilt, Adalet Yayınevi, Ankara 2013, s. 147; Kendigelen, Tebliğ, s. 308; Bahtiyar, Anasözleşme, s. 112; Bahtiyar/Hamamcıoğlu, dipnot 68, s. 33.

⁴⁸ 13.08.1995 tarih ve 22373 sayılı Resmi Gazete.

⁴⁹ Kanunun uygulanması amacıyla yönelik olarak genel ifadelerle düzenleme yapma yetkisinin Bakanlık aracılığıyla kullanılmasının yerinde bir tercih olmadığı ve normlar hiyerarşisine aykırı bir yöntem olduğu hususunda ayrıntılı bilgi için bakınız Kendigelen, Tebliğ, s.299 vd. ve 308; Bahtiyar, Anasözleşme, s. 112.

⁵⁰ Kendigelen, Tebliğ, s. 308.

⁵¹ Şirketin merkezi ve adresine ilişkin bu düzenleme kısmen kanun hükümlerinin tekrarı, kısmen de TTK hükümlerine aykırı yeni bir düzenleme niteliğindedir. Ayrıca tescil ve ilan edilmiş adreslerdeki değişikliğin süresi içinde tescil edilmemiş olmasının zorlama yolu ile sözleşmeye eklenecek bir maddede fesih nedeni olarak gösterilmesinin de hukuki bir dayanağı yoktur.

nağı ve anlamı yoktur. *Bu konuda ayrıntılı bilgi için bakınız Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, s. 731; Kendigelen, Tebliğ, s. 308 vd. Aynı yöndeki görüş için bakınız Bahtiyar, Anasözleşme, s. 113; Bahtiyar/Hamamcıoğlu, dipnot 68, s. 33-34.* Her ne kadar adres değişikliğinin bir nevi gizlenmesi sonucunda şirketin feshinin kabulü çok ağır bir yaptırım olarak görülse ve eleştirilere maruz da kalsa TTK m. 529/1-c bendi gereğince tarafların iradesiyle öngörülebilir (Benzer yönde bakınız Poroy/Tekinalp/Çamoğlu, s. 734). Ancak esas sözleşmeyi hazırlayanların önceki Tebliğ'in etkisinde kalıp matbu metinden hukuki güvenlik gayesiyle ayrılmak istemedikleri aşikârdır. Yoksa belirtilen feshin ilişkin ibarenin bilinçli bir iradenin ürünü olmadığını; ancak esas sözleşmeye konulmakla artık bağlayıcı bir norm haline geldiğini ifade etmek gerekir. Ayrıca TTK m. 529/1-c bendinde öngörülen hüküm, 'esas sözleşmede öngörülen herhangi bir sona erme sebebi' ifadesini kullandığı için bu kavramın içerisine fesih ve infisah sebepleri girer. İnfisah, kanunda ya da esas sözleşmede öngörülen nedenlerden birinin gerçekleşmesi ile anonim şirketin kendiliğinden sona ermesidir. Bu yüzden bir karar alınmasına veya ihbara gerek yoktur. Fesih ise, kanun ve esas sözleşme hükümlerine dayanılarak bu yetkiye sahip olanlar tarafından anonim şirketin sona erdirilmesidir (Emrullah Kervankıran, Anonim Şirketlerin Tasfiyesi, Seçkin Yayınevi, Ankara 2015, s. 29 vd.). Buradan hareketle esas sözleşmede belirtilen fesih sebebinin gerçekleşmesi nedeniyle hangi usulün izleneceği sorusu karşımıza çıkmaktadır. Öncelikle burada Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'na tanınan fesih davası ile buradaki fesih davasının aynı olmadığını belirtmekte fayda vardır. Zira Bakanlığa tanınan fesih yetkisi denetim yetkisinin sınırlarını aşan bir düzenleme olduğu gibi, zaten esas sözleşme hükümlerinde kanuna aykırılık halinde hem pay sahiplerine hem de alacaklılara birçok talep hakkı tanınmıştır (*Ayrıntılı bilgi için bakınız Kendigelen, Tebliğ, dipnot 33, s. 311. Benzer şekilde kuruluşta merkeze dair eksiklik nedeniyle şirket aleyhine AktG §275'e göre butlan davasının açılmasına ilişkin şartların sağlanmadığı hususunda ayrıca bakınız Drescher/Spindler/Stilz, AktG § 5, Rn. 11*). Adres değişikliği esas sözleşme değişikliğini gerektirmediğinden buna ilişkin yönetim kurulu kararının tescil ve TTSG'nde ilan edilmesi gerekir. Esasen bu talebi şirket adına bir ilgilinin yapması, bu ilgilinin de yönetim kurulu üyelerinden birisinin olması gerekir. Lakin çoğunlukla şirkete karşı açılan iflas davalarında adres değişikliği ile kanuna karşı hile yapıldığı görülmektedir. Bu yüzden de yönetim kurulunun böyle bir talepte bulunması hayatın olağan akışına aykırıdır. O halde geriye son bir çare olarak tescile davet prosedürünün işletilmesi kalmaktadır. Burada tescile davet prosedürünün işletilmesi için her ne kadar kanunen tescilli zorunlu bir husus şart ise de, esas sözleşmeye her nasılsa girmiş olan bir hususun değişikliği evlehiyetle tescilli gerektirir. Bunun hukuki dayanağı TTK m. 31/1'dir. Diğer taraftan TSY m. 41/1 hükmü uyarınca tescil edilen her husus TTK'nda ve TSY'de aksine bir düzenleme içermediği sürece ilan edilmelidir. O halde burada üçüncü kişi nezdinde yaratılan hukuki görünüşe güvenin korunması gerekecektir ki, bu da ancak değişikliğin bir an evvel sicile işlenmesi ile olur. O halde ticaret sicili müdürlüğünün TTK m. 33'teki tescil davetini yapması; ancak TTK m. 32/3'te belirtilen gerçeğe aykırı durumdan haberdar olmasına bağlıdır. Bu takdirde üçüncü kişi alacaklılarının adrese ilişkin menfaatlerinin olduğunun ispatı ile ticaret sicili müdürlüğünü harekete geçirmeleri gerekir. Pek tabiidir ki, TSY m. 37'de kişisel yarar bulunması bile üçüncü kişileri gerçeği yansıtmayan durumu müdürlüğü bildirmesi de mümkündür. Aynı durum noterler, odalar ve vergi daireleri için de geçerlidir. İşte esas sözleşmedeki süre ile kastedilen TSY m. 34/2 hükmü uyarınca en fazla 60 gündür. Takdir hakkı ticaret sicili müdürüne aittir. Şayet belirtilen sürede gerçeğe aykırı durum düzeltilmez ve buna ilişkin kaçınma sebepleri bildirilmezse idari para cezasına hükmedilecektir. Bununla birlikte ticaret sicili müdürlüğü mahkemeden şirketin bu gerekçeyle feshini de talep edecektir. Aslında burada feshin etkisi şirkete yapılan bir uyarı mahiyetindedir. Biz bu durumu TTK m. 530'daki organların eksikliğindeki davaya benzetmekteyiz. Tek farkı davacının ticaret sicili müdürlüğü olmasıdır. (Alman hukukunda AktG § 5'e aykırı şekilde merkeze esas sözleşmede yer verilirse, tescil talebi geri çevrilir. Buna uygun olarak benzer esas sözleşme değişikliği genel kurul kararları için de geçerlidir. O halde esas sözleşmede merkeze dair eksiklik varsa AktG §

adres, ticaret siciline tescil ve Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde ilan ettirilir ve ayrıca Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na bildirilir. Tescil ve ilan edilmiş adrese yapılan tebligat şirket'e yapılmış sayılır. Tescil ve ilan edilmiş adresinden ayrılmış olmasına rağmen, yeni adresini süresi içinde tescil ettirmemiş şirket için bu durum fesih sebebi sayılır." Ancak bu Tebliğ ile getirilen düzenleme Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın "Anonim ve Limited Şirketlerin Sermayelerini Yeni Asgari Tutarlara Yükseltmelerine ve Kuruluşu ve Esas Sözleşme Değişikliği İzne Tabi Anonim Şirketlerin Belirlenmesine İlişkin Tebliğ"⁵² ile kaldırılmıştır. Eski Tebliğ hükümlerinin kaldırılmış olmasına rağmen anonim şirketlerin resmi web sitelerinde⁵³ yer verdikleri esas sözleşme metinlerinde bu Tebliğ'in halen kalıntılarını görmek mümkündür. Örneğin; "Şirketin merkezi ORDU ili Merkez İlçesindedir. Adresi... Mahallesi... Caddesi, No: .ORDU' dur. Adres değişikliğinde yeni adres, ticaret siciline tescil ve Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinde ilan ettirilir, ayrıca Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ile Sermaye Piyasası Kurulu'na bildirilir. Tescil ve ilan edilmiş adrese yapılan tebligat şirkete yapılmış sayılır. Tescil ve ilan edilmiş adresinden ayrılmış olmasına rağmen yeni adresini süresi içinde tescil ve ilan ettirmemiş şirket için bu durum fesih sebebi sayılır. Şirketin şube açması halinde, söz konusu şubeler, ticaret siciline tescil ve Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde ilan edilir."

23 Abs. 5'in ihlalinden dolayı tescil talebinin ticaret sicili mahkemesi tarafından reddi gerekir. Bununla birlikte ticaret sicili mahkemesi kendiliğinden § 399 FamFG'a göre prosedürü başlatır ve anonim şirketten eksikliğin giderilmesi talep edilir. Verilen süre zarfında eksiklik giderilmez ve buna hiçbir itirazda bulunulmazsa anonim şirketin sona erdiği tespit edilir. Eksikliğin sonradan ticaret sicili mahkemesi tarafından tespit edilmesi durumunda ivedilikle süreç başlatılır. Bu zaman aralığında anonim şirketin varlığı koruyucu kurallara dayanması söz konusu değildir. *Bakınız Heider/MükoAktG*, AktG § 5, Rn. 49; *Drescher/Spindler/Stilz*, AktG § 5, Rn. 11; *Lange/Henssler/Strohn*, AktG § 5, Rn. 6.)

⁵² 15.11.2012 tarih ve 28468 sayılı Resmi Gazete.

⁵³ TTK m.397/4 hükmü uyarınca denetime tabi olan anonim şirketler, kuruluşlarının ticaret siciline tescili tarihinden itibaren üç ay içinde bir internet sitesi açmak ve bu sitenin belirli bir bölümünü şirketçe kanunen yapılması gereken ilanların yayımlanmasına özgülemek zorundadır (TTK m.1524). İnternet sitesinde yayımlanacak içerik ise Sermaye Şirketlerinin Açacakları İnternet Sitelerine Dair Yönetmelik'in 6.maddesinde tek tek sayılmıştır. Bu kapsama şirketin merkezi de girmektedir.

Terminolojik açıdan bakıldığında şirketin merkezi ile merkezin bulunacağı yerin farklı anlamlarda kullanılıp kullanılmadığı önem taşımaktadır. Türk hukukunda bu iki terimin farklı anlamlarda kullanılmadığı, aslında burada kanun koyucunun merkezin bulunduğu yer ile yalnızca yerleşim birimlerine gönderme yapmayı uygun gördüğü ifade edilebilir. Kanunun sistematığı de kanun koyucunun merkez kavramı açısından terminolojik birliği sağladığını teyit etmektedir. Keza Alman Hukukunda'da durum benzerdir. Esas sözleşmesel merkez şirketler için geçerlidir⁵⁴. O halde burada kanun koyucunun bahsettiği şirket yalnızca ticaret siciline tescil edilmiş şirket olmayıp; aynı zamanda noter huzurunda yapılmış kuruluş sözleşmesi ile meydana getirilen ön anonim şirkettir⁵⁵. Nitekim kanun koyucunun 'Gesellschaft' ibaresini anonim şirket (AG) ve ön anonim şirketi (Vor-AG) birlikte kapsayan üst kavram olarak kullandığı kabul edilmektedir. Diğer taraftan 'Aktiengesellschaft' ile ticaret siciline tescil edilerek oluşan şirket kastedilmektedir⁵⁶. Bu yüzden ön anonim şirket bakımından da şirket merkezinin bağlayıcı olduğu kabul edilmelidir⁵⁷. Alman hukukunda belirtilen bu durum TTK'nu açısından da geçerlidir. Zira anonim şirketin kuruluş safhalarına özgü olarak şirket merkezi açısından bir birliktelikten bahsedilebilir. Bu husus ön kuruluş sözleşmesi ile esas sözleşmenin eşdeğer olmasının bir sonucudur.

Kurucuların seçtiği şirketin merkezi daima Türkiye sınırları içerisindeki bir mülki idare birimi olmalıdır⁵⁸. Bu yüzden devlet sınırları dışında kalan bir yer esas sözleşmesel merkez olarak dikkate alınmaz⁵⁹. Bir şirketin merkezinin

⁵⁴ Heider/MükoAktG, AktG § 5, Rn. 26.

⁵⁵ Heider/MükoAktG, AktG § 5, Rn. 26.

⁵⁶ Heider/MükoAktG, AktG § 5, Rn. 26.

⁵⁷ Heider/MükoAktG, AktG § 5, Rn. 26.

⁵⁸ Ansay, s. 27. İsviçre hukukunda bakınız Böckli, Schweizer Aktienrecht, s. 157. Alman hukukunda bakınız Heider/MükoAktG, AktG § 5, Rn. 22; Hölter/Solveen, AktG § 5, Rn. 8; Drescher/Spindler/Stilz, AktG § 5, Rn. 5.

⁵⁹ MoMiG ile yapılan değişiklikten önce şirketin merkezinin yurtdışında bir yer olarak esas sözleşmede belirtilmesini ve buna bağlı olarak ticaret siciline kaydından hiçbir ticaret sicili mahkemesinin yetkili olmaması nedeniyle imtina ettiği görüşünün kabul gördüğünü; bu so-

bulunduğu yerde kendine ait bir iş yeri, büro veyahut dükkanı yoksa merkezi ticaret siciline tescil ettirebilmek için burasının yerleşim yerinin olduğunu ispatlaması gerekir⁶⁰. İsviçre'de hukuki yerleşim yeri olarak merkezde hukuki güvenliğin sağlandığı adres şu bilgileri içermelidir⁶¹: Cadde/sokak, kapı numarası, posta kodu ve şehrin adı. Almanya'da ise, büyük şehirlerde şu ek bilgilere yer verilmelidir⁶²: Berlin-Tiergarten; Hamburg-Altona. Kullanılan ifade anonim şirketler için yetkili ticaret sicili mahkemesinin açık tespitine imkân tanımalıdır⁶³. Ticaret sicili mahkemesinin bulunduğu büyük şehirlerde birtakım ilave bilgilere ihtiyaç vardır⁶⁴. Bölge, yöre ya da belde adlarının çoğu kez mülki idare birimleri kadar şirketin merkezinin tespitinde gereksinimleri karşılamadığı görülmektedir⁶⁵. Bu yüzden birçok mülki idari birimin kapsamında yer alan bölgenin veyahut eyaletin/kazanın şirketin merkezi olarak tespiti geçersizdir⁶⁶. Ancak mülki idari birimler için kullanılan böyle bir üst kavrama ihtiyaç duyulduğu ve yetkili mahkemenin herhangi bir ek bilgiye ihtiyaç duymaksızın hukuki ilişkiyi tanıyabildiği durumlara özgü olarak bu husustan ayrılabilir⁶⁷. O halde yetkili mahkemenin bulunduğu yer kıstası şirketin ticaret siciline kayıtlı

nuca artık yapılan değişiklik sonrası doğrudan hükmün lafzından yol çıkılarak ulaşıldığı yönünde bakınız Heider/MükoAktG, AktG § 5, Rn. 22.

⁶⁰ **Böckli**, Schweizer Aktienrecht, s. 157. HregV'nin Art. 2'de belirtildiği üzere İsviçre'de şirketin merkezi için 'Sitz' kavramı kullanılırken; yerleşim yeri için ise 'Rechtsdomizil' kavramı tercih edilmektedir. Nitekim HregV bağlamında kavramlar dizisinde de 'Rechtsdomizil'in tanımına şu şekilde yer verilmiştir: "Hukuki birliği sağlamak adına şirket merkezinde bulunan ve sırasıyla caddenin, kapı numarasının, posta kodu numarasının ve şehir adının yer verildiği adres şirketin yerleşim yeridir." Ayrıca anonim şirketin merkezi ile yerleşim yerinin ayrı ayrı ticaret siciline tescil ettirilmesi gereken kayıtlardan olduğu HregV'nin Art 45 Abs. 1-c'de belirtilmiştir. Nitekim şirket merkezinin bulunduğu yerde yerleşim yerinin olmaması halinde pay sahiplerine şirketin yerleşim yeri adresini sicile bildirme yükümlülükleri getirilmiştir (Art. 117/3). Bu son durumda şirketin paravan şirket (Briefkastengesellschaft) olarak nitelendirildiği hususunda bakınız **von Büren/Stoffel/Weber**, N. 93, s. 27.

⁶¹ **Böckli**, Schweizer Aktienrecht, s. 157.

⁶² **Hüffer/Koch**, AktG § 5, Rn. 6.

⁶³ **Hölters/Solveen**, AktG § 5, Rn. 8; **Hüffer/Koch**, AktG § 5, Rn. 6; **Heider/MükoAktG**, AktG § 5, Rn. 26; **Drescher/Spindler/Stilz**, AktG § 5, Rn. 5.

⁶⁴ **Hölters/Solveen**, AktG § 5, Rn. 8; **Hüffer/Koch**, AktG § 5, Rn. 6; **Drescher/Spindler/Stilz**, AktG § 5, Rn. 5.

⁶⁵ **Drescher/Spindler/Stilz**, AktG § 5, Rn. 5; **Heider/MükoAktG**, AktG § 5, Rn. 23.

⁶⁶ **Heider/MükoAktG**, AktG § 5, Rn. 23; **Hölters/Solveen**, AktG § 5, Rn. 8.

⁶⁷ **Heider/MükoAktG**, AktG § 5, Rn. 23; **Drescher/Spindler/Stilz**, AktG § 5, Rn. 5.

olduğu yer bakımından her zaman belirleyici değildir⁶⁸. Sonuç itibariyle Almanya’da şirketin merkezinin mülki idari birimin bir parçası olarak tayini yetkili mahkemenin şüpheden arı olarak tespit edilebilmesi şartıyla geçerlidir⁶⁹.

Türk hukukunda ise anonim şirket esas sözleşmelerinde şirket merkezinin yanı sıra adrese yer verilmeye devam edilmektedir. Ancak Yargıtay 11. HD’nin 15.04.2014 tarihinde E.2013/18727, K.2014/7406 sayılı kararında şirket adresine yer verilmesinin gerekli olmadığına hükmetmiştir. Bu karara göre; *“6102 sayılı TTK’nın 339.maddesinde esas sözleşmede bulunması gereken hususlar sınırlı sayıda sayılmış olup, aynı maddenin 2.fıkrasının a bendinde şirketin ticaret unvanı ve merkezinin bulunması gerektiği belirtilmiş ise de, şirketin açık adresinin esas sözleşmede bulunması şart koşulmamıştır. Nitekim mülga 6762 sayılı TTK’nın 279.maddesi de aynı mahiyettedir.”* İlk derece mahkemesinin verdiği kararda ise şu ifadeye yer verilmiştir: *“Davacı şirketin esas sözleşmesinde yapılan değişiklik ile şirket merkezinin Kocaeli olduğu belirtilmiş olup ayrıca şirket adresi açıkça yazılmamıştır. Türk Ticaret Kanunu’nun 339/2-a maddesine göre anonim şirketlerde şirket esas sözleşmesinde şirketin ticaret unvanı ve merkezin bulunacağı yerin yazılı olması zorunludur. Bu madde ile aynı zamanda şirket adresinin de yazılmasının gerektiğinin anlaşılması gerekir. Özellikle şirketlerin tüzel kişilikleri bulunduğu Ticaret Sicil Gazetesinde ilan edilecek adrese tebligat yapılacağı nazara alındığında şirket adresinin de esas sözleşmesinde gösterilmesi gerekir. Ayrıca şirketin hangi Ticaret Sicili Müdürlüğüne bağlı olacağına tespiti bakımından da açıkça şirketin merkezi ve açık adresi belirtilmelidir. Davacı şirketin esas sözleşmesinin yeni metninde şirket açık adresi belirtilmediğinden Ticaret Sicili Müdürlüğü’nün kararının doğru olduğu kanaatine varılmış, bu yöndeki itirazın reddine karar verilmiştir.”* Türk hukukunda konuyla ilgili Yargıtay 11.HD’inin verdiği karar yol göster-

⁶⁸ Drescher/Spindler/Stilz, AktG § 5, Rn. 5.

⁶⁹ Heider/MükoAktG, AktG § 5, Rn. 23; Hölters/Solveen, AktG § 5, Rn. 8; Hüffer/Koch, AktG § 5, Rn. 6; Drescher/Spindler/Stilz, AktG § 5, Rn. 5.

rici niteliktedir. Bunun sebebi ticaret sicili müdürlerinin uzun süreden beri yanlış olan uygulamayı gelenek hale getirmeleridir. Bir kere anonim şirketler bakımından adrese tebligat uygulamasından vazgeçilerek, teknolojik gelişmeler ışığında elektronik yolla tebligat usulüne geçilmiştir. Böylelikle esas sözleşmede adresin yazılmasına gerek kalmamıştır. Gerçekten de Elektronik Tebligat Yönetmeliği⁷⁰'nin 7.maddesine göre; anonim şirketlere tebligatın elektronik yolla yapılması zorunlu hale getirilmiştir⁷¹. Bu takdirde bir anonim şirketin tüzel kişiliği adına e-posta adresi alıp, elektronik tebligata ilişkin prosedürü yerine getirmesi halinde bir sorun kalmayacaktır. Ayrıca ne TTK'nda ne de TSY'nde şirket adresine ilişkin bir hususa yer verilmiştir. Nitekim Anonim Şirketlerin Genel Kurul Toplantılarının Usul ve Esasları ile Bu Toplantılarda Bulunacak Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Temsilcileri Hakkındaki Yönetmeliğin 8.maddesinde “...*şirket merkezinin bulunacağı yerde toplantının hangi adreste yapılacağıнын esas sözleşmede özel olarak belirtilmediği...*” şeklinde ifadeden de aynı sonuca ulaşılabilir. Burada aslında adres belirtilmemekle şirketin genel kurulunu yani pay sahiplerini yer bulma külfetinden kurtararak onlara geniş ölçüde yer seçme özgürlüğü tanınmaktadır. Nihayetinde adrese yer verilmesine gerek olmadığı kabul edilerek adres değişikliği ile yol açılan haksızlıkların bir nebze de olsa önüne geçilebilecektir. Bunun sebebi adres değişikliğinin yönetim kurulu kararı ile mümkün olması ve bunun kolaylıkla gerçekleştirilebilmesinde yatmaktadır. Kanaatimizce bir anonim şirketin merkezini belirlerken yalnızca Türkiye sınırları içerisinde kalarak ilçe ve ilçenin bağlı bulunduğu mülki idari

⁷⁰ 19.01.2013 tarih ve 28533 sayılı Resmi Gazete.

⁷¹ 7201 sayılı Tebligat Kanunu'nda ise Yönetmelik'te belirtilen hükmün tekrarına yer verilmiştir. Ayrıca ilgili Kanunun 7. maddesinin a bendi uyarınca; elektronik tebligatın yapılamaması zorunlu bir sebebe dayandırıldığı takdirde diğer usullerle tebligatın yapılacağı ifade edilmiştir. Bu takdirde anonim şirketi temsile yetkili olan yönetim kurulu üyelerinden birinin adresine bu tebligatın yapılmasını şirkete yapılmış olarak saymak gerekir (Erdoğan **Moroğlu**, “*Şirketlerde Adli Tebligat Kimlere Yapılır?*”, Makaleler, İstanbul 2010, s. 16 vd.). Zira pasif temsilde her bir üye şirket adına yapılan tebligatı kabule yetkilidir. Ayrıca anonim şirket esas sözleşmesinde TTK m. 339/2-g ve 3. fıkrası ve TTK m. 354/1-g (şirketi temsile yetkili kimlerin ad ve soyadları, unvanlar, yerleşim yerleri ve vatandaşlıkları) gereği yönetim kurulu üyelerine ilişkin bilgilere yer verilecektir. Bu sebeple yönetim kurulu üyelerinin kimlerden oluştuğuna dair bir bilgisizlik hali üçüncü kişiler tarafından şirkete ileri sürülemeyecektir.

birimlerinden birisinin olmasına dikkat edilmelidir; yoksa adres göstermek anonim şirket açısından yasal bir zorunluluk değildir. Bunun hukuki dayanağı ticaret sicili teşkilatıdır. Ticaret sicili, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın gözetim ve denetiminde ticaret ve sanayi odaları veya ticaret odaları bünyesinde kurularak ticaret sicili müdürlükleri tarafından tutulur (TTK m.24/1). Müdürlüklerin görev alanı odaların kuruldukları il ya da ilçe ile sınırlıdır. Bakanlık oda bulunmayan ya da olup da yeterli teşkilatı olmayan il ve ilçeleri de içine alacak biçimde müdürlüklerin görev alanlarını değiştirebilir (TSY m.5/3). Anonim şirket de ticaret siciline tescil ile kurulduğundan ve kurulduğu yerin ticaret sicili müdürlüğüne bağlı tutulacağından şirketin merkezinin il ve ilçe bazında gösterilmesi gerekli ve yeterlidir⁷².

III. Yerleşim Yerinin Tekliği Kuralı Anonim Şirketler İçin de Geçerli Midir?

TMK m. 19/2 hükmü uyarınca bir kimsenin aynı zamanda birden fazla yerleşim yeri olamaz. Ancak bu hükmün üçüncü fıkrasında ise; bir kimsenin aynı zamanda birden çok yerleşim yerine sahip olamayacağı kuralının ticari ve sınaî kuruluşlar hakkında uygulanmayacağı ifade edilmiştir. Doktrinde TMK m.19/3 hükmünün tüzel kişilerde yerleşim yerinin tekliği kuralının bir istisnası niteliğinde olup olmadığı tartışmalıdır⁷³.

Alman hukukunda yerleşim yerinin tekliği kuralına istisna getirilip getirilmediği hususu önem arz etmektedir. Anonim şirket esas sözleşmesinde iki yer şirketin merkezi olarak belirlendiyse, anonim şirketin iki merkezi var demek-

⁷² Aynı yöndeki görüş için bakınız **Pulaşlı**, Şerh, Cilt 1, s. 654; **Üçışık/Çelik**, s. 147; **Kendigelen**, Tebliğ, s. 308.

⁷³ Bu konudaki görüşler hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız **Vardar Hamamcıoğlu**, s. 47 vd. ; **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, s. 260; **Dural/Öğüz**, s. 262; **Kırca/Şehiralî Çelik/Manavgat**, s. 77. Ticari işletme bakımından idare ve işletme olmak üzere birden fazla merkez hissini uyandıran düzenleme TTK m. 40/1 hükmüdür. **Bakınız Göle**, s. 188.

tir⁷⁴. Buna uygun olarak anonim şirketin ikiden fazla da merkezinin olacağı tahayyül edilebilir⁷⁵. Çift merkeze olan ihtiyaç ilk merkezleri bir zamanlar Doğu Almanya bölgesi ya da Batı Berlin olan Sovyet işgal bölgesinde bulunan ve batıdaki merkez değişikliğinin merkezdeki ticaret sicili mahkemesinin işbirliği eksikliğinden dolayı başarısızlıkla sonuçlanmasından kaynaklanan şirketler için savaş sonrası dönemde ortaya çıkmıştır⁷⁶. Şu an için çift merkeze izin verme hususu birleşme durumlarına özgü olarak tartışılmaktadır⁷⁷. İçtihatlarda⁷⁸ ve doktrindeki hâkim görüş⁷⁹ haklı olarak çift merkezin prensipte yasak olduğu ve ancak istisnai durumlarda geçerlilik arz ettiği yönündedir⁸⁰. Zira AktG §5 anonim şirketin merkezi açısından açık bir yasak getirmese de, hükmün lafzından kanun koyucunun her anonim şirketin yalnızca bir merkezinin olacağı varsayımından hareket ettiğini göstermektedir⁸¹. Bunun da ötesinde çift merkezli bir anlayışın kabulü hukuki güvenliğin tesisi amacını güden AktG §5 ile çelişki arz eder⁸². Örneğin; muhtelif ticaret sicili kayıtları tehlikesi ortaya çıkabilir⁸³. Diğer taraftan şirketin çift merkeze sahip olmasını haklı gösteren istisna ise, ancak anonim şirketin çift merkezi olmaksızın ciddi ekonomik bir zarara uğraması ya da varlığının tehlikeye düşmesi durumlarından biri gerçekleşirse söz konusu olur⁸⁴. Devralma yoluyla veyahut yeniden kuruluş yoluyla birleşmeler bu kap-

⁷⁴ **Hölter/Solveen**, AktG § 5, Rn. 13; **Lange/Hensler/Strohn**, AktG § 5, Rn. 8.

⁷⁵ **Hölter/Solveen**, AktG § 5, Rn. 13.

⁷⁶ Hükmün ortaya çıkış amacının tarihi temellere dayandığı konusunda ayrıntılı bilgi için bakınız **Heider/MükoAktG**, AktG § 5, Rn. 32; **Hölter/Solveen**, AktG § 5, Rn. 13.

⁷⁷ **Hölter/Solveen**, AktG § 5, Rn. 13.

⁷⁸ **BayObLGZ** 1985 1962,107=NJW 1962,1014; **BayObLGZ** 1985,111=NJW-RR 1986,31; **LG Essen AG** 2001, 429; **LG Hamburg DB** 1973, 2237; **LG Köln NJW** 1950,352.

⁷⁹ **Heider/MükoAktG**, AktG § 5, Rn. 47; **Hüffer/Koch**, AktG § 5, Rn.10; **Drescher/Spindler/Stilz**, AktG § 5, Rn. 7.

⁸⁰ **Hölter/Solveen**, AktG § 5, Rn. 13.

⁸¹ **Hölter/Solveen**, AktG § 5, Rn. 13.

⁸² **Hölter/Solveen**, AktG § 5, Rn. 13.

⁸³ **Hölter/Solveen**, AktG § 5, Rn. 13.

⁸⁴ **Drescher/Spindler/Stilz**, AktG § 5, Rn. 7; **Hüffer/Koch**, AktG § 5, Rn.10; **Hölter/Solveen**, AktG §5, Rn. 13; **Lange/Hensler/Strohn**, AktG § 5, Rn. 8.

samda değerlendirilemez⁸⁵. Ayrıca yurtdışında şirketin ikinci merkezi almasına izin verme şartlarını yerine getirmek çok kolay değildir⁸⁶. Bu bağlamda çift merkezi olan bir şirket açısından hangi hüküm ve sonuçlar ortaya çıkacaktır? Çift merkezin istisnai olarak kabul edildiği varsayımında her iki yerin eşit değerde ve aynı haklara sahip olduğu kabul edilecektir⁸⁷. Çift merkezin geçerli olduğu bir şirkette iki ayrı ticaret sicili mahkemesi tescil işlemini yapmaya yetkili olacak ve bu durum birbirlerinden habersiz olarak gerçekleşecektir⁸⁸. Böylelikle merkez ve şube ile ilişkisi kesilmiş bir şirketin birbirlerine zıt kararlar vermesi gündeme gelecektir⁸⁹. Bu yüzden şirket açısından esas alınacak kararlar her iki kayıttan sonuncusuna göre belirlenecektir⁹⁰. Bu takdirde iyiniyetli üçüncü kişinin HGB §15 Abs.3'e göre tescil ve ilan edilen ilk hususa önceden dayanması söz konusu olamaz⁹¹; meğerki ikinci kayıt bu husustan ayrılınsın ya da bu hususta başka bir kayıt veya ilan yapılmış olsun⁹². Burada şirketin lehine olarak sürelerin başlangıcı son kaydın ilanı ya da bildirilmesi tarihidir⁹³. Buna binaen şirketin çift merkezli olmasından kaçınılmalı, üçüncü kişilerin aleyhine hareket edilmemelidir⁹⁴. Ayrıca şirketin çift merkezi olduğundan yer bakımından iki yetkili mahkemenin varlığından söz edilebilecektir⁹⁵. Buna bağlı olarak AktG

⁸⁵ **Drescher/Spindler/Stilz**, AktG § 5, Rn. 7; **Hüffer/Koch**, AktG § 5, Rn. 10; **Hölters/Solveen**, AktG § 5, Rn. 13; **Lange/Henssler/Strohn**, AktG § 5, Rn. 8.

⁸⁶ *Bu hususta ayrıntılı bilgi için bakınız* **Drescher/Spindler/Stilz**, AktG § 5, Rn. 7; **Hüffer/Koch**, AktG § 5, Rn. 10; **Hölters/Solveen**, AktG § 5, Rn. 13.

⁸⁷ **Drescher/Spindler/Stilz**, AktG § 5, Rn. 8; **Hölters/Solveen**, AktG § 5, Rn. 14.

⁸⁸ **Drescher/Spindler/Stilz**, AktG § 5, Rn. 8; **Hölters/Solveen**, AktG § 5, Rn. 14; **Lange/Henssler/Strohn**, AktG § 5, Rn. 8.

⁸⁹ **Drescher/Spindler/Stilz**, AktG § 5, Rn. 8.

⁹⁰ **Hölters/Solveen**, AktG § 5, Rn. 14.

⁹¹ **Hölters/Solveen**, AktG § 5, Rn. 14.

⁹² **Drescher/Spindler/Stilz**, AktG § 5, Rn. 8.

⁹³ İlk kaydın şirketin aleyhine olduğu kabul edilmektedir. *Bakınız* **Drescher/Spindler/Stilz**, AktG § 5, Rn. 8.

⁹⁴ **Drescher/Spindler/Stilz**, AktG § 5, Rn. 8.

⁹⁵ **Drescher/Spindler/Stilz**, AktG § 5, Rn. 8; **Hölters/Solveen**, AktG § 5, Rn. 14.

§246 Abs. 3'e göre iptal davaları her iki yer bakımından yetkili mahkemede açılacaktır⁹⁶.

İsviçre'de de anonim şirketlerin yalnızca bir merkezinin olması gerektiği görüşü savunulmaktadır⁹⁷. Hatta bu yerin derneklerden farklı olarak kat'i suretle ve yeknesak bir şekilde tespiti gerektiği ileri sürülmektedir⁹⁸. Ancak uygulamada iki şirket açısından bu kuraldan sapıldığı görülmektedir⁹⁹. Birincisi tarihi sebeplerle Nestle S.A. (Vevey ve Cham) ve ikincisi siyasi sebeplere dayalı olarak UBS AG (Zürich und Basel) dir¹⁰⁰. Açık kanuni durum sebebiyle her iki istisna diğer şirketlere eşit muamele edilmesini talep etme hakkı vermeyecektir¹⁰¹.

Alman Federal Mahkemesi kararları şirketin çift merkezli olmasına engel bir düzenlemenin yokluğuna rağmen, çift merkezin kabulünün şirketler açısından idari ve pratik türden zararlara yol açıldığını göstermiştir¹⁰². Gerçekten de alacaklı kolaylıkla birçok yetkili mahkemeden birini seçebildiğinden, belli bir noktadan cebri icra yoluna gidebildiğinden ve sicil hukukuna ilişkin sorunlar çözülebildiğinden üçüncü kişinin kayda değer bir zararı olmayacaktır¹⁰³.

⁹⁶ **Drescher/Spindler/Stilz**, AktG § 5, Rn. 8.

⁹⁷ HansCaspar**von der Crone**, Aktienrecht, StampfliVerlag, Bern 2014, s. 36; **Fortsmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, Schweizerisches Aktienrecht, s. 104; **vonBüren/Stoffel/Weber**, N. 95, s. 27.

⁹⁸ **Fortsmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, Schweizerisches Aktienrecht, s. 104.

⁹⁹ **Von der Crone**, Aktiengesellschaft, s. 36. *İsviçre Federal Mahkemesi'nin bu yönde verdiği kararlar için bakınız Böckli*, SchweizerAktienrecht, s. 157.

¹⁰⁰ **Von der Crone**, Aktiengesellschaft, s. 36; **Fortsmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, Schweizerisches Aktienrecht, s. 104. 29 Haziran 1998 tarihinde aynı değerdeki SBV ile SBG'nin birleşerek UBS'yi oluşturmalarına ilişkin istisnai duruma özgü olarak şirketin çift merkezinin olabileceği kabul edilmiştir. *Bakınız Böckli*, Schweizer Aktienrecht, s. 157-158; **vonBüren/Stoffel/Weber**, N. 95, s. 27.

¹⁰¹ **Von der Crone**, Aktiengesellschaft, s. 36.

¹⁰² **Böckli**, Schweizer Aktienrecht, s. 157.

¹⁰³ **Böckli**, Schweizer Aktienrecht, s. 157.

Türk hukukunda tüzel kişilerde yerleşim yerinin tekliği ilkesinin benimsenmemesi gerektiği savunan görüşün varlığına rağmen¹⁰⁴ kanaatimiz anonim şirketler açısından yerleşim yerinin tek olmasıdır¹⁰⁵. Bunun birçok gerekçesi vardır. Birincisi TMK m.19/3 ile getirilen düzenleme anonim şirketlere ilişkin bir düzenleme değildir¹⁰⁶. Zira başta da belirttiğimiz üzere gerçek kişi veya tüzel kişi tarafından işletilen ticari ve sınaî kuruluşlara ilişkindir¹⁰⁷. Bir başka deyişle burada konu ticari işletme hukuku boyutuyla ele alınmaktadır. Hem zaten bu hüküm ile amaçlanan bir gerçek veya tüzel kişinin bir yerde ticari veya sınaî bir kuruluş sahibi olması ihtimalinin yerleşim yerinin tekliğine zarar vermesini engellemektir¹⁰⁸. İkincisi ise merkez ile şube arasındaki ayrımın doğru tespit edilemeyişinden kaynaklanmaktadır; çünkü aksi görüşü savunan yazarlar¹⁰⁹ merkez ile şubeyi bir tutup birden fazla yerleşim yeri olduğu kabulünden yola çıkmaktadır¹¹⁰. Ancak şubenin merkeze bağlı olduğu düşünüldüğünde şir-

¹⁰⁴ **Ansay**, s. 27. *Bu yöndeki görüşlerin toplu listesi için bakınız Vardar Hamamcıoğlu, dipnot 9, s. 48.*

¹⁰⁵ Tek bir kanuni merkeze sahip olan ticaret şirketlerinin birden fazla ticari işletmesinin bulunması olasılığında ise, merkez dışındakilerin şube olarak nitelendirilmesi kaçınılmazdır. *Bakınız Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya/Nomer Ertan*, Ticari İşletme, s. 169. Ticari işletme hukuku açısından konuya yaklaşıldığında ticari işletmenin tek bir merkezi vardır. Bir ticari işletme muhtelif yerlerde şantiyeler kurulup işletebilirse de idare yeri hep tek ve aynı kalır. *Bakınız Göle*, s. 188. *Aynı yönde bakınız Arkan*, Ticari İşletme, s. 34; **Ayhan/Özdamar/Çağlar**, Ticari İşletme, s. 125 ve 126; **Özdamar**, s. 49; **Pekdiñçer**, s. 471. Aynı şekilde gerçek kişilerde olduğu gibi, tüzel kişilerde de yerleşim yerinin tekliği ilkesi geçerlidir. *Bakınız Dural/Öğüz*, s. 262. *Aynı yöndeki görüş için bakınız Vardar Hamamcıoğlu*, s. 123. Bununla birlikte HMK m.14/1 hükmü, şubenin işlemlerinden dolayı şubenin bulunduğu yer mahkemesinde dava açılabilmesini kabul etmiştir. *Bu hükümle birden fazla yerleşim yerinin kabul edilmesi için düşünülebilecek yararın sağlandığı yönünde bakınız Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir*, s. 260.

¹⁰⁶ *Aynı yönde bakınız Vardar Hamamcıoğlu*, s. 48.

¹⁰⁷ **Kırca/Şehirali Çelik/Manavgat**, s. 77. *TMK m.19/3 hükmünün ticari ve sınaî faaliyetler ile ilgilenen kişinin, bu işlerle ilgili olan faaliyetleri sebebi ile kendisine karşı dava açılması halinde, bu yerin onun yerleşim yeri olarak nazara alınması gereğine istinaden düzenlendiği hususunda bakınız Vardar Hamamcıoğlu, s. 48 ve 50.*

¹⁰⁸ **Vardar Hamamcıoğlu**, s. 48.

¹⁰⁹ **Pulaşlı**, Cilt I, § 5 Nr. 29. *Aksi görüşteki yazarların toplu listesi için bakınız Dural/Öğüz*, s. 262; **Vardar Hamamcıoğlu**, s. 48 vd.

¹¹⁰ TMK m. 19/3 tüzel kişilerde yerleşim yerinin tekliği ilkesine istisna getirmemektedir. Dolayısıyla TMK m. 19/3 hükmü, ticaret şirketlerinin şubelerinin bulunması halinde, şubenin işlemlerinden doğan uyuşmazlıklara ilişkin davaların şubenin bulunduğu yer mahkemesinin de açılabilmesine imkân sağlamaktadır. Yoksa şubeleri gerçekten tüzel kişinin organizasyonuna

ketin tek bir merkezinin olacağı sonucuna rahatlıkla varılabilir. Üçüncüsü ise, merkezin birden çok olması halinde şubenin nereye bağlı tutulması gerektiği; iflas davasının bu noktada nerede açılacağı soruları yanıtızsız kalmaktadır. Nitekim hukuki güvenlik ilkesi gereği merkez birden fazla olur ise birden fazla esas sözleşme olmalıdır ki, bu husus kabul edilemez. Dördüncüsü ise, tek pay sahipli bir anonim şirkette bir kişinin kendi yerleşim yeri ile şirketin merkezinin fiiliyatta ayrı yerler olacağı; buradan hareketle yerleşim yerinin birden fazla olduğu söylenemeyecektir. Nasıl ki malvarlığını ayrılığı ilkesi tüzel kişiliğin bir sonucu ise, aynı şekilde merkez bakımından ortaklardan ayrı ve bağımsız bir merkezin bulunması gerekir. Beşincisi ise TTK'nda merkezin belirlenmesine dair düzenlemelerin lafzından (TTK m.39/2-2. cümle, TTK m.40/1, TTK m.48/1, TTK m.146/1-a, TTK m.195/(1)-b, TTK m. 339/2-a, TTK m. 343/1-1. cümle, TTK m. 353/1-2. cümle, TTK m. 354/1-, TTK m. 371/3, TTK m. 409/3 vb.) şirket merkezinin birden fazla olamayacağı anlaşılmaktadır. Altıncısı ise, kesin yetkinin olduğu hallerde (sigorta sözleşmelerinden doğan davalarda, anonim şirket ortakların veya yönetim kurulu üyelerinin birbirlerine karşı bu sığata dayanarak açtıkları davalar vb.) açılacak davanın kamu düzeni ilkesi ile nasıl bağdaştırılacağı sorusu havada kalmaktadır. Yedincisi ise şirketin birden fazla merkezinin kabulü halinde hangi ticaret sicili müdürlüğünün tescile yetkili olduğu ve hangi tescilin üçüncü kişiler açısından geçerli olacağı soruları cevapsız kalmaktadır. Zira bu durum ticaret siciline tescil edilecek hususların belirliliği ilkesi ile çelişki içerisinde. TSY'nde dahi merkez ibaresi çoğul kullanılmayarak tek merkezin varlığı kabul edilmişken, birden fazla merkezin kabulü halinde ticaret siciline olan güven ilkesi noktasında tereddüde yol açılacaktır. Bu konuda Şirketlerde Yapı Değişikliği ve Aynı Sermaye Konulmasında Siciller Arası İşbirliği'ne

dâhil olması ve bağımsız tüzel kişiliğe sahip olmaması nedeniyle, şubelerin tüzel kişinin ikametgâhından ayrı bir ikametgâh kurmalarına gerek yoktur. *Bakınız Dural/Öğüz*, s. 262. Aynı yöndeki görüş için bakınız Kırca/Şehirali Çelik/Manavgat, s. 77.

İlişkin Tebliğ¹¹¹, de de bir hükme rastlanmamıştır. Bundan da öte ticaret siciline güven ilkesi çerçevesinde ispat sorunlarının ortaya çıkması muhtemeldir. Nihayetinde kanaatimiz istisnasız anonim şirket açısından birden fazla merkezin kabul edilmemesi gerektiği yönündedir. Hangi amaçla olursa olsun Almanya'da kabul edilen istisnaların Türk hukukuna tatbiki söz konusu değildir. Zira Almanya'da belirtilen istisnaların muğlâk ve kanuni dayanaktan yoksun oluşu özelde eşitlik genelde hukuki güvenlik ilkesini zedeleyebilir.

IV. Anonim Şirketin Merkezinin Görünüm Şekilleri

AktG §5 hükmü, çok sayıda kanuni hükümle irtibat halinde olan şirket merkezi kavramının tanımına yer vererek bu yasal hükümlerin lâfzî anlamda yükünü hafifletmeyi ve AktG§23 Abs.3 S.1'i tamamlamayı amaçlamaktadır¹¹². Aynı durumun TTK açısından da geçerli olduğu söylenebilir. Zira anonim şirketin 'merkezi' kavramı TTK'na serpilmiş şekilde birçok yönüyle karşımıza çıkmaktadır. Özellikle, şirketin davalı olduğu uyuşmazlıklarda yer bakımından yetkinin tayininde şirketin merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemeleri esas alınmaktadır¹¹³. Örneğin; şirketin bilançosundan borca batıklığının anlaşılması halinde yönetim kurulunun bu durumu ve haliyle şirketin iflasını istemesinde (TTK m.376); yönetim kurulu üyelerinden birinin bilgi alma ve inceleme hakkının kurulun toplanamaması veya buna ilişkin talebin reddi sebebiyle kullanamaması halinde üyenin talep etmesinde(TTK m.392/4); seçilmiş denetçinin yerine haklı sebeplerin varlığı halinde yönetim kurulu veyahut azınlığın talebi üzerine yerine yenisinin atanması durumunda (TTK m. 399/4); şirket ile denetçi arasındaki görüş ayrılığı durumunda yönetim kurulu veya denetçinin

¹¹¹ 31.10.2012 tarih ve 28453 sayılı Resmi Gazete. Burada bildirilecek hususlara ilişkin olmak üzere yalnızca adres bilgilerine yer verilmiştir. İlgili tebliğin 5. maddesine bakınız

¹¹² **Drescher/Spindler/Stilz**, AktG § 5, Rn. 1; **Hölters/Solveen**, AktG § 5, Rn. 1; **Heider/MükoAktG**, AktG § 5, Rn. 23.

¹¹³ **Ansay**, s. 27; **Kırca/Şehirali Çelik/Manavgat**, s. 77 vd. ; **Göle**, s. 186; **Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya/NomerErtan**, s. 169; **Bahtiyar**, Anasözleşme, s. 113; **Dural/Öğüz**, Kişiler, s. 261; **Vardar Hamamcıoğlu**, s. 117-118; **vonBüren/Stoffel/Weber**, N. 94, s. 27.

talebi üzerine uyuşmazlığın çözümünde (TTK m.405/1); belli durumlar için herhangi bir pay sahibinin talebi üzerine şirkete özel denetçi tayininde (TTK m.406/1-b); belli durumlarda pay sahibinin başvurusu üzerine genel kurul toplantıya çağrılmasında (TTK m. 412/1); pay sahibinin bilgi alma veya inceleme hakkının yeterince kullanılmadığı hallerde bu pay sahibinin başvurusunda (TTK m.437/5); özel denetim talebinin genel kurulca onaylanması halinde pay sahibinin talebinde (TTK m.438/2); özel denetim talebinin genel kurul tarafından reddi halinde azınlığın talebinde (TTK m.439/1); genel kurul kararlarının iptalinin talebinde (TTK m.445/1); yönetim kurulunun özel kurulu belli bir sürede toplantıya çağırmadığındaimtiyazlı pay sahiplerinin, kurulun toplantıya çağrılmasını talep etmesinde (TTK m.454/2); sermayenin azaltılmasına ilişkin kararın gereken şartlar yerine getirilmeden tatbik edildiğinde şirket alacaklılarının sermaye azaltılması işleminin iptalini talep etmelerinde (TTK m.475/1); bir paya en fazla on beş oy hakkının tanınmasına ilişkin kuralın aşılmasına ilişkin şartların tespiti için başvurulduğunda (TTK m.479/2); borsaya kote edilmemiş nama yazılı payların gerçek değerinin devralan tarafından tespiti istendiğinde (TTK m. 493/5); zorunlu organların yokluğu halinde pay sahipleri, şirket alacaklıları veya Gümrük ve Ticaret Bakanlığının talebi üzerine mevcut durumun kanuna uygun hale getirilmesinde (TTK m.530/1); azınlığın haklı sebeple anonim şirketin feshi talep etmelerinde (TTK m.531/1); tasfiye döneminde şirketin borçlarının varlığını geçtiği durumlara özgü olarak durumun bildirilmesinde (TTK m.542/1-c); ek tasfiyenin gerektiği hallerde son tasfiye memurlarının, yönetim kurulu üyelerinin, pay sahiplerinin ve alacaklılarının talep etmesi halinde (TTK m.547/1); hukuki sorumluluğa ilişkin bir uyuşmazlık görüleceğinde (TTK m.561) şirket merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesi yetkilidir. Benzer şekilde şirkete karşı icra takibi yapılacağına da yetki şirketin merkezinin olduğu yere göre tayin edilecektir¹¹⁴.

¹¹⁴ **Göle**, s. 186; **Bahtiyar**, Anasözleşme, s. 113.

Anonim şirketin para nev'inden ya da parça borcu dışında başka türden bir alacağının bulunduğu hallerde sözleşenler arasında aksine bir düzenleme yapılmadıysa borç anonim şirketin yerleşim yeri sayılan merkezinde ödenmelidir. Bu yönüyle şirketin merkezi ifa yeri olarak kabul edilmiştir¹¹⁵. Ayrıca ortaya çıkan bir uyuşmazlıkta uygulanacak bölgesel nitelikteki ticari örf ve âdetin tespiti bakımından da merkez dikkate alınır¹¹⁶.

Anonim şirketin bir tüzel kişi, yani esasen bir kişi olması dolayısıyla onun da gerçek kişiler gibi bir tabiiyeti olacaktır. Bu tabiiyetin tespitinde şirketin merkezinin bulunduğu yerden hareket edilmektedir¹¹⁷. Haliyle esas sözleşmede gösterilen merkez Türkiye'de ise ve şirket Türkiye sınırları içerisinde kurulmuşsa Türk şirketi sayılmalıdır¹¹⁸. Ancak bunun için esas sözleşmede belirtilen idare merkezinin gerçek idare merkezi olması da gerekir¹¹⁹.

Şirketin tüzel kişilik kazanması için gereken kuruluş prosedürü tescil ile tamam olur. Şirket esas sözleşmesinin tescil edileceği yer şirket merkezinin bulunduğu yerdeki ticaret sicili müdürlüğüdür¹²⁰. Bu durum sadece kuruluşta özgü olmayıp şirkete dair her türlü tescil, tadil ve terkin işlemleri için de geçerliliğini devam ettirecektir¹²¹. Ayrıca burada şirket merkezinin ticaret siciline

¹¹⁵ **Ansay**, s. 27; **Bahtiyar**, Anasözleşme, s. 113; **Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya/NomerErtan**, s.169-170; **von Büren/Stoffel/Weber**, N. 94, s. 27.

¹¹⁶ **Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya/NomerErtan**, s.170.

¹¹⁷ **Ansay**, s. 27; **Göle**, s. 187; **Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya/NomerErtan**, s. 169; **Bahtiyar**, Anasözleşme, s. 113; **Kırca/Şehirali Çelik/Manavgat**, s. 80-81; **Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya/NomerErtan**, s. 169; **Dural/Öğüz**, Kişiler, s. 261; **Vardar Hamamcıoğlu**, s. 118.

¹¹⁸ TK m. 388'deki şirketin tabiiyetinin değiştirilmesine ilişkin kararlar ifadesi yerini TTK m. 421/2-b bendinde şirket merkezinin yurtdışına taşınmasına ilişkin kararlara bırakmıştır. Buradan hareketle tabiiyet ile şirket merkezin arasında sıkı bir bağın olduğu sonucuna ulaşılr. *Bakınız Kırca/Şehirali Çelik/Manavgat*, s. 78 ve 79-80.

¹¹⁹ **Kırca/Şehirali Çelik/Manavgat**, s. 80. *Bu yüzden anonim şirketin merkezinin Türkiye dışında bir yer olarak gösterilemeyeceği; aksi halde merkezin hakikilik prensibi ile çelişkinin hâsıl olacağı yönünde bakınız Ansay*, s. 28.

¹²⁰ **Ansay**, s. 27; **Bahtiyar**, Anasözleşme, s. 113; **von Büren/Stoffel/Weber**, N. 94, s. 27.

¹²¹ *Benzer yönde bakınız Kırca/Şehirali Çelik/Manavgat*, s. 78.

kaydı merkez kavramı açısından ticaret sicilinin olumlu etkisine bağlanan hüküm ve sonuçları doğuracaktır¹²².

Şirket esas sözleşmesinin değiştirilmesine ilişkin genel kurul kararı, yönetim kurulu tarafından, şirket merkezinin ve şubelerinin bulunduğu yerin ticaret siciline tescil edilir (TTK m.455/1-1.cümle).

Anonim şirketi temsile yetkili kimselerin yetkilerinin yer bakımından; yani merkez/şube işleriyle sınırlandırılması ve bunun ticaret siciline tescil ve ilanında yine şirketin merkezine büyük bir önem atfedilmektedir¹²³. Zira merkez dışında yapılan işlemin geçersizliği iyiniyetli olmayan üçüncü kişiye karşı ileri sürülebilecektir.

Şirketi temsile yetkili kimselerin şirket adına düzenleyecekleri belgelerde şirketin merkezi, sicile kayıtlı olduğu yer ve sicil numaralarına yer vermesi gerekir (TTK m.372/2). Böylelikle uyuşmazlık çıktığında, muhatabın tespiti şirket adına düzenlenen belgelerden kolaylıkla yapılabilir.

Pay sahiplerinin bilgi alma ve inceleme hakları kapsamında yıllık faaliyet raporu, denetleme raporu ve yönetim kurulunun kâr dağıtım önerisinin genel kurul toplantısından en az on beş önce emre amade tutulacağı yer, yine şirketin merkezidir. Bu husus TTK m.437/1'de açıkça dile getirilmiştir. Bu husus, anonim şirket genel kurul toplantısının esas sözleşmede aksine bir düzenleme olmadıkça şirket merkezinde yapılmasına ilişkin düzenlemeyle de uyum içerisindedir.

¹²² Kırca/Şehirali Çelik/Manavgat, s. 76 ve 80.

¹²³ Kırca/Şehirali Çelik/Manavgat, s. 78.

Anonim şirket esas sözleşmesinde merkez zorunlu olarak bulunması gerekli bir unsurdur¹²⁴. Buna binaen merkezin değiştirilmesi esas sözleşme değişikliğini gerektirdiğinden TTK m.421/1 hükmü uyarınca genel kurulun toplanıp karar alması lâzımdır¹²⁵. Diğer taraftan merkezin yurt dışına taşınması ise yine esas sözleşme değişikliğini gerektirmekle birlikte burada TTK m.421/2-b bendi gereğince; sermayenin tümünü oluşturan pay sahiplerinin veya temsilcilerinin oybirliğiyle aldığı bir karara ihtiyaç vardır¹²⁶.

Yukarıda belirtilenlerin haricinde çalışmamızın esas konusu genel kurul toplantılarının yapılacağı yerin şirket merkezi ile olan ilişkisidir. Bu bağlamda kural olarak anonim şirket genel kurulu şirket merkezinde toplanacaktır. Görüldüğü üzere genel kurul kararlarında toplantı yeri olarak bir mekâna ihtiyaç vardır. Bu mekânın tespiti de şirket merkezinden hareketle yapılmaktadır.

V. İlgili Yargıtay Kararı'nın Anonim Şirket'in 'Merkez' Kavramına İlişkin Değerlendirmesi

Makalemizde genel olarak merkeze dair tespitlerde bulunarak görünüm şekillerinden yalnızca genel kurul toplantısının belirleneceği yerin ele alınması planlanmıştır. Bu bağlamda Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 1.5.2016 tarihinde verdiği E.2015/9937, K. 2016/4885 sayılı kararı değerlendirilecektir.

1. İlk Derece Mahkemesinin Verdiği Kararın Konusu ve Varılan Sonuçlar

İlk derece mahkemesinin verdiği karar TTK m.34 hükmü uyarınca ticaret sicili müdürlüğü kararına karşı itiraz davasına ilişkindir. Davacı, şirketin

¹²⁴ Hayri **Domanıç**, "Anonim Şirket Ana Mukavelelerine Yazılması Gerekli ve Mümkün Unsurlar", Ord. Prof. Dr. Halil Arslanlı'nın Anısına Armağan, Fakülteler Matbaası, İstanbul Üniversitesi, 1978, s. 402.

¹²⁵ **Bahtiyar**, Anasözleşme, s. 113.

¹²⁶ **Bahtiyar**, Anasözleşme, s. 113.

28.06.2013 tarihinde yaptığı ve Bakanlık temsilcisinin de hazır bulunduğu olağanüstü genel kurul toplantısında, şirket esas sözleşmesinin TTK hükümlerine uygun olarak değiştirildiğini iddia etmiştir. Bu değişikliklerden birisi şu şekildedir: “ *Umumi heyet toplantıları şirketin idare merkezinde veya idare merkezinin bulunduğu şehir veya İdare Meclisinin tespit edeceği başka bir şehir ve yerde yapılır iken; genel kurul, şirket merkezinin bulunduğu yerde ya da yönetim kurulunun uygun bulunduğu bir yerde toplanır.*”Ancak bunun dışında esas sözleşmenin genel kurul tutanağında yer aldığı şekli ile kabul edilmesine oybirliği ile karar verilmiş ve bu karara ilişkin evrak ve tutanaklar tescil ve ilan edilmek üzere ilgili ticaret sicili müdürlüğüne sunulmuştur. Ticaret sicili müdürlüğü de şirket esas sözleşmesinde yapılan şirket merkezi ile genel kurul toplantı yerine dair değişiklikler yönünden tescil talebinin TTK m.34 ve TSY m. 35'e istinaden reddine karar vermiştir. Bunun üzerine ilk derece mahkemesi şirketin esas sözleşmesindeki *genel kurul kararı ile şirketin merkezinin Gebze-Kocaeli* olarak gösterilen hükmünü *Darıca-Kocaeli* olarak değiştirildiğini belirterek bu haliyle ticaret sicili müdürlüğüne tesciline karar vermiştir¹²⁷. Bu kararı aynen aktarmak gerekirse; “*Davacının 28/06/2013 tarihinde yapılan ve Bakanlık Temsilcisinin de katıldığı olağanüstü genel kurul toplantısında şirket esas sözleşmesinin ve merkez adresinin Gebze yerine Kocaeli olarak değiştirdiği, ayrıca genel kurul toplantı merkezinin yönetim kurulunun uygun bulunduğu bir yerde toplanacağı şeklinde değişiklik yaptığı, bu değişikliklerin 6762 sayılı yasanın 371, 6102 sayılı yasanın 409/3 maddelerine uygun olduğu ve TTK m.409'a aykırı olmadığı, düzenlemelerin yasal nitelikte olduğu, yalnızca adres değişikliğinden şirket merkezinin daha sonra yapılan yasa değişikliği ile ilçe olan Darıca ilçesinde kalması nedeniyle şirket merkezinin Darıca-Kocaeli olarak düzeltilmesine ve bu şekilde davacının davasını kısmen kabulüne karar vermek gerekmiş.*”Ancak yapılan yargılama neticesinde ilk derece mahkemesinin, sicil me-

¹²⁷ Gebze 3.Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 28.01.2014 tarihli Esas No: 2013/675; Karar No: 2014/63.

murunun sicile tescil talebi üzerine verdiği ret kararının iptali veya davanın reddi yönünde hüküm kurması gerekirken, bu davanın sadece sicil memurluğu kararının denetlenmesine ilişkin olduğu gözden kaçırılması suretiyle şirket esas sözleşmesinde ‘*Şirketin merkezi Kocaeli’*dedir.’ şeklinde şirket tarafından yapılan esas sözleşme değişikliğine müdahalede bulunarak şirket merkezinin *Darıca-Kocaeli* olarak tesciline karar verilmesiyerinde olmadığından hüküm davalı yararına bozulmuştur¹²⁸. Sonrasında bozma kararına uyan ilk derece mahkemesi, şirketin adres değişikliğinin tesciline dair sicil müdürlüğü kararının iptaline karar vermiştir. Genel kurul toplantı yerine dair hükmün ise Yönetmeliğin 8. maddesine aykırı olduğu gerekçesiyle ticaret sicili müdürünün kararına itiraz reddedilmiştir¹²⁹.

2. Yargıtay’ın Nihai Kararı

Yargıtay ise TTK m.339 hükmü uyarınca; esas sözleşmede bulunması gereken hususların sınırlı olarak sayıldığı, şirketin açık adresinin bu hükmün kapsamında olmadığı, bu sebeple de “*Şirketin merkezi Kocaeli’*dedir.” şeklinde ibare içeren değişikliğe dair tescil talebinin reddinin yerinde olmadığı, Anonim Şirketlerin Genel Kurul Toplantılarının Usul ve Esasları ile Bu Toplantılarda Bulunacak Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Temsilcileri Hakkındaki Yönetmelik’in 8.maddesi uyarınca genel kurul toplantılarının şirket merkezinin dışında yapılması halinde esas sözleşmede bu hususun açıkça düzenlenmesi gerektiği, toplantı yerine ilişkin değişikliğin bu hükmeye aykırı olduğu gerekçesiyle davanın kısmen kabulüyle ticaret sicili müdürlüğünün 18.09.2013 tarihli kararında belirtilen şirket adres değişikliğinin reddine dair kararı iptal etmiştir.

¹²⁸ Yargıtay 11. HD’inin 28.11.2014 tarihli, Esas No: 2014/8976; Karar No: 2014/16370.

¹²⁹ Gebze 3. Asliye Hukuk Mahkemesi’nin 19.03.2015 tarihli, Esas No: 2015/37; Karar No: 2015/187.

3. Karara İlişkin Çözümlemesi Gerekli Sorunlar

Verilen karar doğrultusunda üç ayrı hususunun açıklığa kavuşturulması gerekir. Birincisi şirketin merkezi ne şekilde kaleme alınmalıdır? Adres unsuru merkeze dâhil midir? İkincisi genel kurul toplantısının yapılacağı yer tayinine ilişkin düzenleme esas sözleşmede öngörülmesi zorunlu bir hüküm müdür? Buna ilişkin bir sınırlandırma var mıdır? Sonuncusu ise genel kurul toplantısının yapılacağı yerin esas sözleşmede açıkça belirtilmemesinin genel kurul kararına etkisi ne olacaktır?

Birinci sorunun cevabı merkez kavramının incelenmesi sırasında verilmiştir¹³⁰. Ancak biz burada verilen karar doğrultusunda bir değerlendirme yapmaya çalışacağız. Esas sözleşmeye yazılan kayıtlar ya olmazsa olmaz ya öngörülmesi şartıyla yer alması zorunlu hususlar ya da ihtiyari(zorunlu olmayan) hususlardır¹³¹. O halde esas sözleşmeye yazılacak kayıtların sınırlı sayıda olduğu söylenemez. Zira bu husus irade özerkliği ilkesinin bir sonucudur. Ancak bu demek değildir ki; istenilen her kayıt esas sözleşmede öngörülebilir. Bunun sınırını emredici hükümler ilkesi (TTK m. 340) oluşturacaktır. Bu takdirde şirketin merkezi esas sözleşmenin olmazsa olmaz unsuru iken (TTK m.339/2-a); adres açısından aynı yargıda bulunamayız. Zira adres Bakanlığın çıkardığı tebliğin¹³² kalıntısı olarak esas sözleşmede öngörülmüş ihtiyari nitelikteki bir düzenlemedir. İhtiyari kayıtların kapsamına esas sözleşmeye yazılabilen; ancak yazılmamış olsa bile başka hukuki kalıplar içerisinde de zaten geçerli olan ya da geçerlilik kazanabilen hususlar girer¹³³. Örneğin; bir şirketin karşı tarafa gönderdiği ticari mektupta, fatura vs. belgelerde de şirketin adresine yer vermesi

¹³⁰ Bkz. IV. Anonim Şirketin Merkezinin Belirlenmesi.

¹³¹ **Bahtiyar**, Anasözleşme, s.107 vd.; 152 vd. ve 217 vd. *Esas sözleşmede yer alması gerekli zorunlu, mümkün ve yasak kayıtlar hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız. Domaniç*, Ana Mukavele, s. 310 vd. ve özellikle 402 vd.

¹³² Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın İçticaret 1995/1 sayılı "Anonim ve Limited şirketlerin Kuruluş ve Anasözleşme Değişikliği İşlemlerine İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ"

¹³³ **Bahtiyar**, Anasözleşme, s. 217.

söz konusu olabilir. Zaten bu belgelerde şirketin adresine yer verilmesi için doğası gereğidir. Ayrıca merkez ile adres farklı kavramlardır¹³⁴. Zira merkez değişikliği esas sözleşme değişikliğini şart koşarken¹³⁵; adres değişikliği esas sözleşme değişikliğini gerektirmeyip, yalnızca yönetim kurulu kararı ve bunun sicile tescilini yeterli görür¹³⁶. Kanun koyucunun adresi esas sözleşmede zorunlu bir unsur olarak kabul etmemesi kamu düzeninin korunmasına gerek duyulmamasına dayandırılabilir. Çünkü kanun koyucu anonim şirketin yönetim kurulunun süreklilik arz eden dinamik yapıda bir organ olduğundan hareket etmiş ve bu husus ile kamu düzeni arasındaki köprüyü merkez kavramı üzerinden tesis etmiştir. Böylelikle genel kurulun toplantıya çağrı usulünde mekanın belirlenmesi yönetim kurulunun takdirine bırakılarak anonim şirketin karar alma mekanizması kolaylaştırılmaya çalışılmıştır. Diğer taraftan esas sözleşmeye adresin yazılması halinde yönetim kurulu tarafından adres değişikliğinin kolaylıkla yapılmasının üçüncü kişilerin menfaatlerini ihlal eder tarzda kullanılması pekala mümkündür¹³⁷. Bu argümanın adres ister esas sözleşmeye yazılsın ister yazıl-

¹³⁴ **Pulaşlı**, Şerh, Cilt I, s. 654.

¹³⁵ Bu durum tüzel kişinin yerleşim yerini serbestçe seçebilme hakkının bir yansıması niteliğindedir. *Bakınız. Vardar Hamamcıoğlu*, s. 124. Bu şekilde bir merkez değişikliğinin tabiiyet değişikliğine yol açması ancak bütün pay sahiplerinin oybirliği ile alacakları bir karar (TTK m.421/2-b bendi) ile merkezin yurtdışına taşınması gerekmektedir. *Bakınız Kırca/Şehirali Çelik/Manavgat*, s. 81.

¹³⁶ **Pulaşlı**, Şerh, Cilt I, s. 654-655; **Bahtiyar**, Anasözleşme, s. 113; Kırca/Şehirali Çelik/Manavgat, s. 76. Aynı sicil bölgesinde olmak şartıyla yalnız adres değişikliği için esas sözleşmede değişiklik yapılmak zorunda değildir. *Bakınız Üçışık/Çelik*, s. 148.

¹³⁷ Yukarıda belirtilen husus adresin esas sözleşmeye yazıldığı durumlar için geçerlidir. Şayet adres esas sözleşmeye yazılmazsa, her bir adres değişikliği genel kurul kararıyla mümkün olacaktır. Bu durumun şirketin işleyişini ne ölçüde aksatacağı aşikar olduğu kadar, bu adres değişikliğinin yeniden yönetim kurulu eliyle ticaret sicili müdürlüğüne iletilmesi de bu süreci daha da uzatacaktır. Sonuç olarak adresin esas sözleşmeye yazılması ya da yazılmaması arasında yalnızca tek bir farklılık var gibi görünüyorsa da aslında anonim şirketin iç işleyişine dair bir düzenlemenin ele alınış şekli ve bunun üçüncü kişilere etkileri açısından da önem arz ettiği görülmektedir. Kanaatimizce bu durum anonim şirketin yönetim kurulunun temsil yetkisinin şirketin merkez-şube işleri ile sınırlandırılmasına benzetilebilir. Nasıl ki yönetim kurulunun şirket adına giriştiği hukuki işlemleri şirketin adresinde yapması zorunlu değilse, karşı tarafın halin icabına göre talebi doğrultusunda şirketin adresinin dışında da sözleşmeyi akdedebilmesi söz konusudur. O halde temsil noktasında üçüncü kişilerin menfaatlerine etki de bulunmayan 'adres'in evleviyetle şirketin iç işleyişi konusunda kamu düzenini koruma işlevine sahip olmaması gerekir.

masın her zaman için ileri sürülebilmesi mümkündür¹³⁸. Ancak burada kanun koyucu üçüncü kişinin korunmaya değer bir menfaatinin olmadığını ticaret siciline yapılacak kayıt ile teminat altına almıştır. Bu yüzden (de legeferenda) adrese ve buna dair düzenlemelere esas sözleşmede hiçbir şekilde yer verilmemelidir. Yoksa ilk derece mahkemesinin verdiği karardaki gibi (bozmadan önceki) adresi içermeyen esas sözleşme değişikliğinin ticaret siciline tescilinin mümkün olmadığı sonucuna varılır. Hatta bu sonuç ilk derece mahkemesinin şu ifadesiyle nasıl bir hataya düşüldüğünü gözler önüne sermektedir; “*Davanın kısmen kabulü ile Gebze Ticaret Sicili Müdürlüğü'nün 18.09.2013 tarihli davaya konu kararında belirtilen **şirket adres değişikliğinin reddine yönelik verilen kararın iptaline...***” Bu ifade merkez ile adres kavramları arasında ayrımın yapılamadığına işaret eder. Zaten karara konu olan olayda değiştirilen şirketin merkezidir. Bu yüzden esas sözleşme değişikliğine dair bir kararın alınmasına ilişkin genel kurul toplantısı yapılması şarttır.

İlk derece mahkemesi bozma kararında ticaret sicili müdürünün yerine geçerek karar vermekle kalmamış, taleple bağıllık ilkesini de ihlal etmiştir. Gerçi burada yapılması gereken sicil müdürünün sicile tescil talebi üzerine verdiği kararın iptalini veya davanın reddi yönünde hüküm kurmak olmalıydı. Mahkeme bunu yaparken davayı ya usulden ya da esasa girerek incelemelidir. Diğer bir deyişle sicil müdürünün aldığı karara karşı tebliğinden itibaren 8 günlük sürenin geçip geçmediğini incelemelidir (TTK m.34/1). Bu hususa ayrıca ticaret sicili müdürü açısından da bakılabilir. Bu bağlamda ticaret sicili müdürünün tescile tâbi hususlarda inceleme yetkisinin kapsam ve sınırlarını doğru bir şekilde belirleyememesi sorunun diğer yüzünü oluşturmaktadır. Zira ticaret sicili müdürü öncelikle tadil için aranan kanuni şartların mevcut olup olmadığını inceler (TTK m. 32/1). Bu kapsamda tescili gereken bir hususun bulunup

¹³⁸ Bu iki durum açısından da ticaret sicili müdürlüğünün ticaret sicilinde yapılan değişiklik talebini incelemesi gerektiği ve bu yüzden hukuka aykırı bir durumun varlığı halinde sicil müdürünün tescilden kaçınabileceği veya tescil talebini reddedebileceğini ifade edebiliriz.

bulunmadığı; talepte bulunanın ilgili durumda olup olmadığı; şirket sözleşmesinin emredici hükümlere aykırı olup olmadığı ve TTK'nın zorunlu kıldığı hususları içerip içermediği araştırılır¹³⁹. Bunu yaparken ticaret sicili müdürü aynı zamanda tescil edilecek hususun gerçeğe uygun olup olmadığını, üçüncü kişiler nezdinde yanlış bir fikir yaratıp yaratmadığını da değerlendirecektir. Bu son durum özellikle şirket esas sözleşmesine yazılan adresin sonradan değiştirilmesiyle ilişkilidir. Bu haliyle eski-yeni adres ikileminde kalınması neticesinde üçüncü kişilerin ne şekilde hareket etmesi gerektiği tartışmaya açıktır. İşte bu yüzden ticaret sicili müdürü bu kıstasları göz önünde bulundurmaksızın karar veriyse ilk derece mahkemesi taleple bağlılık ilkesi gereği yalnızca bu hususları incelemelidir; yoksa sicil müdürünün yerine geçerek karar vermesi düşünülemez. Bu yönüyle Yargıtay'ın adres değişikliği talebinin reddi yönünde hüküm tesis eden ilk derece mahkemesinin kararını bozması yerindedir.

Çözümlemesi gereken sorun bakımından, genel kurul toplantısının yapılacağı yer konusunda esas sözleşmede buna izin veren bir düzenlemeye prensipte ihtiyaç olmadığı sonucuna varılabilir. Zira aksine esas sözleşmede bir hüküm bulunmadığı takdirde genel kurul, şirket merkezinin bulunduğu yerde toplanır (TTK m.409/3). Kanun koyucu burada karine olarak şirket genel kurul toplantısının yapılacağı yeri esas sözleşmesel merkezden hareketle tespit etmektedir. Diğer bir deyişle burada esas alınan yer şirket merkezinin bulunduğu mülki idare birimi sınırlarıdır¹⁴⁰. Bu karinenin işlevsiz olduğu iki hal, Anonim Şirketlerin Genel Kurul Toplantılarının Usul ve Esasları ile Bu Toplantılarda Bulunacak Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Temsilcileri Hakkındaki Yönetmelik m.8'de belirtilmiştir. İlki şirket merkezinin bulunduğu mülki idari birimi sınırları dışındaki başka bir yerde toplantının yapılmasıdır. İkincisi ise, yurtdışında yapılacak toplantılardır. Bu iki durumda esas sözleşmede açık bir düzenlemeye yer verilmelidir. Ayrıca bu iki durumdan ayrı olarak şirket merkezinde toplantı

¹³⁹ Arkan, Ticari İşletme, s. 252.

¹⁴⁰ Bahtiyar/Hamamcıoğlu, s. 34.

yapılacağı durumlarda, toplantı adresinin de esas sözleşmede özel olarak belirtilmediği takdirde toplantıya çağrı yapanlarca bunun belirleneceği ifade edilmiştir (Yönetmelik m. 8/1-2. cümle). Bu da göstermektedir ki; adres değişkenlik gösterebilirken merkez prensipte tek ve aynıdır. O halde şirket merkezinin bulunacağı yerin, hangi ticaret sicili müdürlüğünün görev alanında olduğu konusunda şüpheye mahal vermeyecek açıklıkta belirlenmesi gerekir¹⁴¹. Nitekim yukarıda da ifade ettiğimiz üzere esas sözleşmede merkez il ve ilçe olarak mutlaka gösterilmelidir¹⁴². Yoksa şirket merkezinin il veya ilçe olarak gösterilmesi açıklıktan yoksun olup, üçüncü kişilere araştırma külfeti altına sokabilir. Zaten kararın karşı oy yazısında da belirtildiği üzere; şirket merkezinin tescilini istediği müdürlüğün görev alanı içerisinde olduğunun, tereddüde mahal vermeyecek şekilde esas sözleşmede gösterilmesi gerekir. Bu tespitten sonra Yargıtay'ın '*Şirketin merkezi Kocaeli'dir.*' şeklinde değiştirilen maddeye dair tescil talebinin kabulü yönünde verdiği kararı hatalı buluyoruz. Zira burada mülki idari birimler tam olarak tespit edilememekte, hangi ticaret sicili müdürlüğünün de bu yönde tescile yetkili olduğu anlaşılamamaktadır¹⁴³. Gerçekten de esas sözleşmenin değiştirilmesine dair genel kurul kararı yönetim kurulu tarafından, şirket merkezinin ve şubelerinin bulunduğu yerin ticaret siciline tescil edilir (TTK m.455/1). O halde kararda tescilin şirket merkezinin bulunduğu Kocaeli... ilçesinde bulunan ticaret sicili müdürlüğünce yapılması şarttır.

Kararda olduğu gibi Kocaeli dışında bir yerde toplantı yapılabilmesi ancak esas sözleşmede hüküm bulunması halinde söz konusu olur. Peki, yukarı-

¹⁴¹ **Karşı oy yazısında belirtildiği üzere.** Bkz. Y. 11. HD. , 1.5.2016, E.2015/9937, K.2016/4485, www.kazanci.com.tr.

¹⁴² Mülki idare biriminden il ve ilçe yönetimi anlaşılır. *Bakınız www.tdk.gov.tr. Ancak esas sözleşmede merkezin açıkça il veya ilçe yahut köy olarak da belirtilebileceği hususundaki görüş için bakınız Domaniç, Anasözleşme, s. 312.*

¹⁴³ Birinci sorun ile bağlantılı olan bu hususta vardığımız sonuç şu şekildedir: Yargıtay'ın merkez değişikliğine ilişkin ticaret sicili müdürünün verdiği tescil talebinin reddi kararının iptali yerinde olmamakla birlikte; ilk derece mahkemesinin ticaret sicili müdürün yetki alanına müdahale eder tarzda tescile karar vermesi yönünden yaptığı tespit haklı olduğu kadar tutarlıdır da.

da belirtilen iki hale özgü olarak esas sözleşmedeki düzenleme nasıl olmalıdır? Bu sorunun cevabını verebilmek için TTK m.409/3 hükmünün gerekçesine başvurulabilir. Gerekçeye göre; “Üçüncü fıkrada genel kurulun, esas sözleşmede öngörülmek şartıyla şirket merkezinin bulunduğu yer dışında Türkiye’de veya başka bir yerde toplanmasına olanak sağlanmıştır. Toplantının yurt dışında yapılma sorunu ile ilgili olarak, içtihat ve doktrin kapısı açıktır. Tasarıya bu konuda katı bir hüküm konulması uygun bulunmamıştır.” Görüldüğü üzere Yönetmelik hükümleriyle çelişki içerisinde bir gerekçeye yer verilmiştir¹⁴⁴. Bu çelişki ancak, Yönetmelik hükümlerinin uygulanmasıyla giderilebilir. Merkezin bulunduğu yerin herhalde şirketin adresi olması gerekli değildir¹⁴⁵. Merkezin bulunduğu şehirden başka bir adres de toplantı yeri olarak öngörülebilir¹⁴⁶. İşte tam da burada Yönetmelik hükümlerinin içeriği doldurulabilir. Şöyle ki, il ve ilçe bazında belirlenen bir merkezin dışında; örneğin; Ankara ili, Çankaya ilçesi esas sözleşmede gösterilmiş iken, toplantı Mamak’ta yapılmak isteniyorsa esas sözleşmeye bu yönde bir hüküm konmalıdır. Diğer bir deyişle il değişikliği dışında, ilçe değişikliği de bu kapsamda değerlendirilerek hükmün uygulama alanı tespit edilmelidir. Pek tabiidir ki, aynı mülki idari birimlerin sınırları içerisinde olmak kaydıyla şirket merkezinden farklı bir yerde toplantı yapılabilmesi

¹⁴⁴ *Kendigelen*, bu çelişkiyi aynen şu şekilde dile getirmektedir: “Toplantı yerine ilişkin TTK m. 409/3 hükmünün aynen 6762 sayılı TTK m. 371’den alınmasına karşın, yeni olduğu yönünde gerekçede yer verilen açıklama hatalı olduğu gibi gerekçedeki diğer açıklamalar da kendi içinde çelişkilidir. Nitekim gerekçede, yapılan bu düzenleme ile bir yandan genel kurulun ‘Türkiye’de veya başka bir yerde’ toplanmasına olanak sağlandığı belirtilmiş, ancak öte yandan da ‘toplantının yurt dışında yapılması sorunu ile ilgili olarak içtihat ve doktrin kapısının açık olduğuna’ işaret edilmiştir. Oysa gerekçedeki ilk açıklama kapsamında Türkiye’den başka bir yer, ancak ve ancak yurt dışı olabilir. Muhtemelen burada kastedilen, madde metnine paralel bir şekilde, ‘şirketin merkezi’ iken, bu ifade gerekçeye hatalı bir biçimde ‘Türkiye’ olarak aktarılmıştır.” *Bu görüş için bakınız* Abuzer **Kendigelen**, Türk Ticaret Kanunu (Değişiklikler/Yenilikler ve İlk Tespitler), XII Levha Yayıncılık, Değişiklikler İşlenmiş ve Güncellenmiş 2. Bası, İstanbul 2012, dipnot 167, s. 310. *Aynı yöndeki görüş için bakınız* **Bahtiyar/Hamamcıoğlu**, s. 34; **Saka**, Genel Kurul, s. 97 ve 98.

¹⁴⁵ İlhan **Yiğit**, Anonim Ortaklık Genel Kurulunun İşleyişi ve Ortaya Çıkan Sorunlar, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2005, s. 101. Benzer şekilde gerçek kişi taciri ikametgâhı ile işletmesinin merkezinin de aynı yerde olmasına gerektiğine dair bir kanuni zorunlulukta yoktur. *Bakınız* **Özdamar**, s. 49. *Aynı yönde bakınız* **Arkan**, Ticari İşletme, s. 35; **Kayar**, s. 65.

¹⁴⁶ **Yiğit**, Genel Kurul, s. 101; **Saka**, Genel Kurul, s. 95.

için esas sözleşmede açık adresin yazılması zorunlu değil ise de, buna imkân veren hususun esas sözleşmede yer alması ve açık adresin toplantıya davette bildirilmesi gerekir¹⁴⁷. O halde kararda esas sözleşmeye konulan 'yönetim kurulunun uygun bulunduğu bir yerde genel kurulun toplanmasına' ilişkin düzenleme hukuka aykırıdır. Yönetim kurulunun "uygun bulunduğu yer" ifadesi, şirket merkezinin bulunduğu mülki idari birimi sınırları içindeki bir yeri kapsadığı gibi, şirket merkezinin bulunduğu mülki idari birimi sınırları dışındaki başka bir yeri ve hatta yurt dışındaki bir yeri de kapsamaktadır¹⁴⁸. Bu yüzden esas sözleşmede toplantı adresinin açık bir şekilde yazılmaması kararın tescil talebinin reddini gerektirir. Peki, esas sözleşmeye konulan bu tarz bir düzenleme geçerli midir? Bu düzenleme açısından TTK m.409/3 hükmünün lafzından hareketle emredici hükümler ilkesinden sapmaya açıkça izin verilmektedir. Zira esas sözleşme, bu Kanun'un (TTK) anonim şirketlere ilişkin hükümlerinden ancak Kanun'da buna açıkça izin vermişse sapabilir (TTK m.340). Ancak burada sapmaya Yönetmelik hükmü ile bir sınırlandırma getirilmiştir. Aslında bu bir nev'i tamamlayıcı bir düzenleme olarak düşünülüp, Kanun hükmünün içeriğini somutlaştırmakta ve uygulama sınırlarını çizmektedir¹⁴⁹. Bu bağlamda TTK tamamlayıcı düzenlemelerin esas sözleşmeye konulması hususunda suskun kalsa da, bu tarz bir düzenlemenin öngörülmesine izin verilmektedir¹⁵⁰. Yönetmelik hükümleri ışığında toplantı çağrısında bulunmaya yetkili olanlar, toplantı yerini yalnızca merkezle aynı il ve ilçe sınırları içerisinde olması şartıyla belirleyebilir. Aksi söz konusu değildir. Bu takdirde yukarıda belirtilen iki duruma özgü olarak esas

¹⁴⁷ **Yiğit**, Genel Kurul, s. 101. Bu adresin genel kurul toplantısının gerçekleştirilmesine tam anlamıyla elverşi olması gerekir. *Bakınız Saka*, Genel Kurul, s. 95.

¹⁴⁸ **Karşı oy yazısında belirtildiği üzere**. Y. 11. HD. , 1.5.2016, E.2015/9937, K.2016/4485, www.kazanci.com.tr. Kanaatimizce karara konu olan olayda esas sözleşmeye bu tarz bir düzenlemenin konulmasının 'ya da' ibaresi yerine 've' konularak düzeltilebilmesi mümkündür. Zira bu takdirde Yönetmeliğin 8. maddesinin tekrarı niteliğindeki hüküm esas sözleşmeye konulmuş olurdu.

¹⁴⁹ *Benzer yönde bakınız Kırca/Şehirali Çelik/Manavgat*, s. 165.

¹⁵⁰ *Hatta açık düzenleme bulunmayan hallerde de esas sözleşmeye hüküm konabileceği yönünde bakınız. Kırca/Şehirali Çelik/Manavgat*, s. 165 ve 166. *Yönetmelik hükmünün bu adrese dair karşılığın önüne geçerek bu açıklığı sağladığı hususunda bakınız Bahtiyar/Hamamcıoğlu*, s.34.

sözleşmede genel kuraldan sapmak için açık bir düzenlemeye ihtiyaç vardır. Bu yüzden yönetim kurulunun “*uygun bulunduğu bir yer*” ifadesimuğlaktır ve merkezin bulunduğu mülki idari birim sınırları içerisinde toplanmaması durumunda yönetim kuruluna bu yetki verilerek toplantı talebi özeldir. Yönetmelik hükmüne genelde TBK m.27’ye aykırıdır. Zira Yönetmelik m.8/1-2.cümle nispi emredici düzenleme ile aslında toplantı çağrısında bulunmaya yetkili olanlara tek bir durum için yetki vermiştir. Bunun dışında yetkisizlik esastır ve açık adresin esas sözleşmede belirtilmesi gerekir. Biz bu yüzden Yönetmelik m.8/2’i kamu düzenine ilişkin bir hüküm olarak addetmekteyiz. O halde mülki idare biriminin dışında başka bir mülki idare biriminde veya yurt dışında toplantının yapılabilmesi için açık adresin esas sözleşmede yer alması gerekir¹⁵¹. Zaten Yönetmelik m.9 gereği genel kurulu toplantıya çağırma yetkili olanların, genel kurulun toplantıya çağırılmasına ilişkin ilanlarda ve pay sahiplerine gönderilecek mektuplarda toplantı yerine açıkça yer vermesi gerektiği (Yönetmelik m.11/1-b) ifade edilmektedir. Sonuç olarak esas sözleşmeye konulacak toplantı yerine ilişkin düzenlemenin şu şekilde olması gerekir: “*Genel kurul şirket merkezinin (Kocaeli-Gebze) dışında toplantı yapacaksa ya (Kocaeli-Kartepe-açık adres) ya da (Ankara-Keçiören-açık adres) veyahut (İsviçre-Zürich-açık adres) ’te toplanır.*” Zaten bunun dışında yönetim kurulu, pay sahibi, azınlık, tasfiye memurları, iflas idaresi ve kayyımın merkez dâhilinde toplantı yapılmasına dair davetlerde adresini dürüstlük kuralına uygun şekilde kendiliğinden belirlemesi

¹⁵¹ **Yiğit**, Genel Kurul, s. 101-102. İncelediğimiz Yargıtay kararında genel kurul kararının içeriğine dair bir değerlendirme olmamasına rağmen neden iptal edilmesi gerektiğini ifade etmeye çalıştık. Ancak burada ele alınan kararın içeriği kanuna aykırı olduğundan iptal edilebilirse de; esas sözleşmede Yönetmelik hükümlerine uygun bir düzenleme yapılmadan merkezin mülki idari birimi sınırları dışında toplantı yapıldıysa ne olacağı sorusunun cevabı verilmelidir. Bu takdirde hükmün yokluğuna istinaden şirketin merkezi dışında yapılan genel kurul toplantısı yine iptal edilecektir. Buna dair verilmiş bir Yargıtay kararına ilişkin olarak doktrinde şu ifadeler yer verilmiştir: “*Yargıtay 11. HD’inin 19.4.1993 tarihli E. 6732, K. 6192 sayılı kararında şirket merkezinin İstanbul’a taşınmış olmasına rağmen genel kurul toplantısının eski merkezde yapılmış, davacılar bu sebeple söz konusu toplantıda alınan tüm kararların iptali talebiyle dava açmışlardı. Yargıtay TK m.371 ve esas sözleşmenin ilgili maddesine aykırılık gerekçesiyle, kararların bir kısmını değil, tümünün iptal edilmesi gerekirdi diyerek yerel mahkemenin kararını bozmuştur.*” **Bakınız Bahtiyar**, Anasözleşme, dipnot, 294, s. 191; **Üçşık/Çelik**, dipnot 94, s. 262-263; **Yiğit**, Genel Kurul, s. 102.

söz konusu olduğundan esas sözleşmeye açık bir hüküm konmasına gerek yoktur. Ayrıca Yönetmelik m.8 hükmünün uygulanması bakımından olağan-olağanüstü genel kurul toplantısı ayrımı yapılmadığı gibi; fiziki-elektronik genel kurul¹⁵² ayrımı da yoktur.

Üçüncü sorunagelirsek; genel kurulun şirketin toplantı yerine dair esas sözleşme değişikliği kararı iptal edilebilir nitelikte bir karardır¹⁵³. Bunun iki gerekçesi vardır. Birincisi toplantıya çağrı merasimidir. Çağrıya dair ilan ve mektuplarda toplantı yerinin ve zamanının da yeterli bir şekilde gösterilmesi gerekir¹⁵⁴. Zira çağrı genel kurulda alınan kararların varlık şartlarından birisidir¹⁵⁵. Toplantıya çağrıya dair ilan ve mektuplarda yalnızca bir il, ilçe, köy ve kasaba adının gösterilmesiyle yetinilmesi hukuken her zaman yeterli görülme-yebilir¹⁵⁶. Bilhassa İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük şehirlerde toplantı yerinin pay sahipleri tarafından bulunabilmesi için çağrıya dair ilan ve mektuplarda yeterli adresin gösterilememiş olması da ilgili genel kurul kararların iptal edilebilir olmalarına sebep olabilir¹⁵⁷. Bu durum ya çağrıda bulunanlara ilişkin olarak ya da yer bazında ortaya çıkabilir. Yönetim kurulunun toplantı çağrısında bulunacağı durumlarda toplantı yerini belirleme yetkisini iyiniyet kurallarına

¹⁵² Sermaye şirketlerinde genel kurul toplantısına dair TTK m. 1527/2 ile 5'te toplantıya elektronik katılmadan söz edilmiş, toplantıların tamamen elektronik ortamda yapılması da yasaklanmıştır. *Bakınız Bahtiyar/Hamamcıoğlu*, s. 13-14.

¹⁵³ Burada şu ayrımın yapılması gerekir: Genel kurulun merkeze dair esas sözleşme değişikliğinden sonra alacağı genel kurul kararlarının iptali birinci gerekçeyle iptal edilmelidir. (*Oysaki Almanya'da AktG § 5'e aykırı olarak esas sözleşme değişikliğine ilişkin sonradan yapılan genel kurul kararlarının AktG § 241 Nr. 3 gereğince butlan yaptırımına tabi tutulduğu hususunda bakınız. Hüffer/Koch*, AktG § 5, Rn. 9; *Drescher/Spindler/Stilz*, AktG § 5, Rn. 12). Diğer taraftan belirteceğimiz ikinci gerekçe doğrudan merkezin değiştirilmesine dair genel kurul kararının iptaline ilişkindir. Biz ilk gerekçedeki davet merasimine aykırılığın aslında ikinci gerekçeye de bir zemin oluşturacağı kanaatindeyiz. Zira esas sözleşme değişikliği kararı iptal edilmezse, sonradan şirket merkezi dışında kanuna aykırı yapılacak toplantının akıbetini sorgulamak hukuki güvenlik ilkesi ile bağdaşmaz.

¹⁵⁴ Erdoğan **Moroğlu**, Anonim Ortaklıkta Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü, XII Levha Yayıncılık, Güncellenmiş ve Genişletilmiş Yedinci Baskı, İstanbul 2014, s. 97.

¹⁵⁵ **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 97.

¹⁵⁶ **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 98.

¹⁵⁷ **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 98 ve 99.

uygun olarak kullanması gerekir¹⁵⁸. Bu yüzden genel kurul toplantı çağrısında toplantının yapılacağı yerin hiçbir şüpheye mahal vermeksizin belirtilmesi zorunludur¹⁵⁹. Aksi halde, ilgili genel kurulda alınan kararlar iyiniyete aykırı alınmış, iptal edilebilir kararlar olur¹⁶⁰. Benzer şekilde genel kurul toplantısının yapılacağı yer yurtdışında bir yer olarak tayin edilerek bir kısım pay sahiplerinin genel kurul toplantılarına katılmaları engellenebilir¹⁶¹. Bu takdirde ise esas sözleşme değişikliği kararı ahlaka aykırılık sebebiyle batıl ve en azından iyiniyete aykırılık nedeniyle de iptal edilebilir olacağının kabulü gerekir¹⁶². İkinci ve asıl sebep ise esas sözleşme hükmünün yukarıda açıkladığımız gerekçelerle kanun hükmüne aykırı olmasıdır. Buradaki kanuna aykırılıktan (TTK m.445 hükmü anlamında) devletin yetkili organları tarafından konulmuş ve yürürlükte bulunan yazılı hukuk kurallarının bütünü anlaşılmalıdır¹⁶³. Bunların arasında Anayasa, kanunlar, kanun hükmünde kararnameler, uluslararası antlaşmalar, tüzükler, yönetmelikler ve Anayasa’da ismen bahsi geçmeyen kararname, tebliğ, sirküler, ilke kararı, esaslar gibi adlarla anılan yürütme organının düzenlediği işlemler sayılabilir¹⁶⁴. O halde TTK m.446’da belirtilen kişiler, kanuna aykırı olan veya esas sözleşme hükümlerine¹⁶⁵ ve özellikli de dürüstlük kuralına¹⁶⁶ aykırı genel kurul kararları aleyhine, karar tarihinden itibaren üç ay

¹⁵⁸ **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 98; **Yiğit**, Genel Kurul, s. 101; **Üçışık/Çelik**, s. 262.

¹⁵⁹ **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 99; **Bahtiyar/Hamamcıoğlu**, s. 34; **Üçışık/Çelik**, s. 262.

¹⁶⁰ **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 98; **Yiğit**, Genel Kurul, s. 101 ve 102; **Üçışık/Çelik**, s. 262-263.

¹⁶¹ **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 98; **Üçışık/Çelik**, s. 263.

¹⁶² **Moroğlu**, Hükümsüzlük, s. 98; **Üçışık/Çelik**, s. 263. *Bu son durumu genel kurul kararlarının dürüstlük kuralına aykırılığa bağlayan görüş için bakınız. Bahtiyar/Hamamcıoğlu*, s. 35.

¹⁶³ **İsmail Kırcı**/Feyzan Hayal **Şehirali Çelik**/ Çağlar **Manavgat**, Anonim Şirketler Hukuku (Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü), Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Cilt 2/2, Ankara 2016/VI, s. 64; **von Büren/Stoffel/Weber**, N. 1163, s. 287; **Saka**, Genel Kurul, s. 241. *Karşıt görüş için bakınız Moroğlu*, Hükümsüzlük, s. 215.

¹⁶⁴ **Kırca/Şehirali Çelik/ Manavgat**, Cilt 2/2, s. 64; **Saka**, Genel Kurul, s. 241.

¹⁶⁵ Esas sözleşmeye aykırılığa dayalı olarak bu genel kurul kararının iptali istenemez. Zira esas sözleşmeye aykırılıktan söz edilebilmesi için, genel kurul kararının aykırılık teşkil ettiği düşünülen esas sözleşme hükmü geçerli olmalıdır. *Bakınız Kırca/Şehirali Çelik/ Manavgat*, Cilt 2/2, s. 87.

¹⁶⁶ TTK m. 446/1- b bendine göre; “*Toplantıda hazır bulunsun veya bulunmasın, olumsuz oy kullanmış olsun ya da olmasın; çağrının usulüne göre yapılmadığını, gündemin gereği gibi ilan edilmediğini, genel kurula katılma yetkisi bulunmayan kişilerin veya temsilcilerinin top-*

içinde, şirket merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesinde iptal davası açabilirler (TTK m.445). Bu iki sebebe bağlı olarak butlan ile iptal edilebilirlik arasında bir yarışma söz konusu olursa, hem butlanın ikincilliği ilkesi¹⁶⁷ hem de butlan yaptırımının çok ağır sonuçlarının olması dolayısıyla iptal yaptırımından yana tercihte bulunulmalıdır¹⁶⁸. Ayrıca buradaki iptal sebebi TTK m. 446/1-b bendindeki etki prensibinden bağımsız olarak uygulanmalıdır. Buna gerekçe olarak genel anlamda Kanun'a aykırılık gösterilebilir. Zira burada çağrı merasimine uyulmamasından daha ağır bir durum söz konusudur. Çağrı merasiminin dayanağını teşkil eden hüküm Kanun'a aykırı olduğundan ayrıca bir daha TTK m. 446/1-b'deki şartları aramak gereksiz olur. Nitekim çağrı merasimini daha çok şekli hususlara yönelik olarak ele almak gerekir. Ayrıca çağrı

lantıya katılıp oy kullandıklarını, genel kurula katılmasına ve oy kullanmasına haksız olarak izin verilmediğini ve yukarıda sayılan aykırılıkların genel kurul kararının alınmasında etkili olduğunu ileri süren pay sahipleri iptal davası açabilir." Bu hükmün etki prensibini sadece belirtilen sebeplere yani toplantının seyrine etki edebilecek hususlara özgülediği anlaşılmaktadır. Genel kurulun içeriği kanuna aykırı esas sözleşme hükmünü değiştirmesi durumunda kararın iptali davasını açma hakkını yalnızca pay sahiplerine özgülemek doğru değildir. Ayrıca Kırca'nın ifade ettiği üzere usulî aykırılıklarda illiyet bağının tespiti için nitelik itibarıyla hukuka aykırılık ile nicelik açısından hukuki aykırılık ayrımı yapılması konusundaki sorunun çözülmesi gerekir (*Ayrıntılı bilgi için bakınız. Kırca/Şehirali Çelik/ Manavgat, Cilt 2/2, s. 151 vd.*). Bu hususu tartışmadan ve uygulama alanını tespit etmek yerine doğrudan kanun hükümlerine aykırılık dolayısıyla genel kurul kararlarının iptaline gidilmelidir.

¹⁶⁷ Butlana başvurmada sakınma ilkesi olarak karşımıza çıkan butlanın ikincilliği ilkesi gereği; iptal ile butlan arasında bir ikileme düşüldüğünde iptalden yana tercihte bulunulmalıdır (**Kırca/Şehirali Çelik/Manavgat, s. 18.**) O halde hukuka aykırılığın çok ağır olmadığı ve bunu iptal ile gidermenin mümkün olduğundan bahisle incelemeye konu olan genel kurul kararının iptali gerekir.

¹⁶⁸ Butlan ile iptal yaptırımı arasındaki sınırı çizmek oldukça güçtür. Karara konu olan olay açısından bu iki yaptırımdan iptalin tercih edilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Bir kere TTK m. 447 hükmü genel kurul kararının içeriğinin hukuka aykırılığını düzenlerken; TTK m. 445 hükmü, (şirket merkezinde olduğu gibi) genel kurul kararının usulü bir prosedürüne aykırılığı düzenlemektedir (**Kırca/Şehirali Çelik/ Manavgat, Cilt 2/2, s. 74.**) Ayrıca şirket merkezine dair yapılan esas sözleşme değişikliği kararlarının münhasıran mevcut pay sahiplerinin çıkarlarını koruyan emredici hükümlerin ihlalinin iptal sonucunu doğurması gerekir (**Kırca/Şehirali Çelik/ Manavgat, Cilt 2/2, s. 78.**) Zira nispi emredici hükümlere de aykırılık kural olarak iptal yaptırımını doğurur (**Kırca/Şehirali Çelik/ Manavgat, Cilt 2/2, s. 73.**) Son olarak TTK m.447'de sayılan butlan sebeplerinin esasında anonim şirketin temel yapısına gönderme yapmasına rağmen; şirket merkezinin bu kapsamda değerlendirilemeyeceğinden iptalin öncelikli olduğunun kabulü gerekir. *Oysaki Almanya'da AktG § 5'e aykırı olarak esas sözleşme değişikliğine ilişkin sonradan yapılan genel kurul kararlarının AktG § 241 Nr. 3 gereğince butlan yaptırımına tabi tutulduğu hususunda bakınız. Hüffer/Koch, AktG § 5, Rn. 9; Drescher/Spindler/Stilz, AktG § 5, Rn. 12.*

merasimine uyulmaması hususunu çağrı merasimindeki unsurlardan birinin hukuka aykırı olması hususundan ayırmak gerekir. Zira bir yanda hukuka uygun; ancak usulsüz bir işlem var iken; diğeryanda ise hukuka aykırı bir işlem vardır. Nihayetinde burada butlana yaklaşan bir iptal yaptırımın söz konusu olduğu kanaatindeyiz. Diğer taraftan etki prensibinin uygulanacağı haller sınırlı sayı prensibi göz önünde tutularak belirlenmiştir. Belirtilen hususların ortak özelliğini pay sahiplerinin veyahut temsilcilerinin birbirlerine karşı kötü niyetle hareket edebilme tehlikesi oluşturmaktadır. Diğer bir deyişle kimi zaman verilen bir yetkinin (çağrı merasimi gibi) gerektiği gibi ya da hiç kullanılmaması veyahut da bu yetkinin kötüniyetle kullanılması söz konusu olabilir. Oysaki genel anlamda Kanun'a aykırılıkta zaten kötüniyetin varlığı esastır. Bu nedenle esas sözleşmeye konulan hükmün yokluğu ya da genel anlamda Kanun'a aykırılığı halinde genel kurul toplantısında alınan kararların iptalinde etki prensibine başvurulmamalıdır.

VI. SONUÇ

Anonim şirket tüzel kişiliği haiz bir ticaret şirkettir. Bir tüzel kişilik olarak faaliyetlerini yürüttüğü ve işlerine ilişkin önemli kararlarının yoğunlaştığı bir yerleşim yerine ihtiyacı vardır. Gerçek kişilerdeki yerleşim yerinin karşılığı anonim şirketlerde merkez olarak anılmaktadır. Şirketin merkezi tek olup, esas sözleşmede belirtilmesi gereken zorunlu bir unsur olarak değerlendirildiğinden esas sözleşmesel merkez olarak ifade edilir. Esassözleşmesel merkez Türkiye'de kurulu şirketler için Türkiye sınırları içerisinde bir mülki idare birimi olmalıdır. Bu yüzden şirket merkezinin il ve ilçe olarak açıkça, herhangi bir şüpheye yol açmaksızın kurucular tarafından belirlenmesi gerekir. Aksi takdirde ticaret sicili müdürü gerçeği yansıtmadığı gerekçesiyle esas sözleşmeyi ticaret siciline tescil etmeyecektir.

Merkez birçok yönden önem taşımakla birlikte, Kanun'un muhtelif bölümlerinde adres kavramıyla karşı karşıya gelmektedir. Merkezin adres ile eşdeğer kavramlar olmadığını belirtmek gerekir. Adres merkezin koordinatlarının verilmiş hali olup, esas sözleşmede yalnızca ihtiyari kayıtlar arasında değerlendirilmelidir.

Anonim şirket genel kurul toplantısı kural olarak şirket merkezinin bulunduğu yerde toplanır. Şayet genel kurul toplantısı şirket merkezinin bulunduğu il dışında veyahut yurtdışında yapılacaksa buna dair açık bir düzenleme esas sözleşmeye konulmalıdır¹⁶⁹. Esas sözleşmeye bu yönde açık bir hüküm konulmasına rağmen Yönetmelik hükmüne aykırılık gündeme gelir ise, genel kurul toplantısında alınacak kararların kanun hükümlerine (ve Yönetmelik hükümlerine) aykırı olduğundan bahisle iptali mahkemen talep edilebilecektir¹⁷⁰. Bunun sebebi merkezin bulunduğu mülki idari birimin sınırları dışında karar alınmasının açık bir şekilde ifade edilmiş esas sözleşme hükmünün varlığını şart koşmasına rağmen; bu şartın sağlanamaması, yani açık adrese yer verilmemesidir. Süresi içerisinde genel kurul toplantısında alınan bu esas sözleşme değişikliğine karşı iptal davası açılmaz ise kanun hükümlerine (ve Yönetmelik hükümlerine) aykırılık artık düzelmiştir. Zira iptal ile askıda olan toplantı yerine dair esas sözleşme hükmü geçerlilik kazanmıştır. Bu durum 3 aylık hak düşürücü süre

¹⁶⁹ İsviçre hukukunda genel kurul toplantısının yapılacağı yerin yurtdışı olarak seçilmesi halinde bu hususun esas sözleşme sözleşmede gösterilmesi tek başına yeterli olmaz. Ayrıca tüm pay sahiplerinin veyahut temsilcilerinin şirketin genel kurul toplantısının yurtdışında yapılacağına dair onaylarının olması gerekir. Görüldüğü üzere Türk hukuku bu son şartı aramamak suretiyle İsviçre hukukundan ayrılmaktadır. Bkz. **vonBüren/Stoffel/Weber**, N. 574/b, s. 149.

¹⁷⁰ Esas sözleşmeye toplantının yurt dışında yapılacağına dair bir hüküm konulmamasına rağmen şirketin genel kurulu yurt dışında toplantıya çağılırsa bu toplantıda alınacak kararların hukuki akibetinin ne olacağı sorusunun cevabı verilmelidir. Burada toplantıya çağırıda bulunacak kişinin toplantı yerini belirleyeceğinden hareketle yönetim kurulunun kendisine yetki verilmemiş bir konuda karar alması söz konusudur. Ancak bu durumda yine genel anlamda Kanun'a aykırı bir düzenlemeden bahsedilemez. Zira toplantı yerini belirleme yetkisini kullanmaya izin veren dayanak hükmün yokluğu, bundan sonra yapılacak genel kurul toplantılarında alınacak kararların hukuk aleminde hiçbir hüküm ve sonuç doğurmamasını gerektirmektedir. Nihayetinde merkezin haricinde yurtdışında bir toplantı yapılmak isteniyor; ancak buna izin veren bir düzenleme esas sözleşmede öngörülüyorsa buna rağmen yurtdışında toplanan genel kurul kararları yoklukla maluldür.

zarfında genel kurul kararının iptalinin talep edilmemesinin bir yerde zımnî kabul teşkil etmesinin bir sonucudur¹⁷¹.

¹⁷¹ Burada tartışılması gereken diğer bir sorun ise genel anlamda Kanun'a aykırı bu düzenlemenin hali hazırda esas sözleşmede bulunmasının nasıl açıklanacağıdır? Açıkçası bu durum ne hukuk düzeninin korunması ne de ticaret sicilindeki kayıtların şeffaflığı ilkesi ile bağdaşmaktadır. Bu soruya verilecek tek cevap butlan davasının hukuki yararı bulunan iyi niyetli pay sahibi tarafından açılabilmesidir. Çünkü TTK m.447/1-a bendi uyarınca; pay sahibinin genel kurula katılma ve kanundan kaynaklanan vazgeçilmez nitelikteki haklarını ihlal edebilecek nitelikteki bu esas sözleşme değişikliği kararının hukuk düzenince korunmaması lazım gelir. Bu yüzden istisnai olarak butlanın ikincilliği prensibinden de yola çıkılarak haklarının çiğnendiğini (azınlık olarak kar payından mahrum bırakılması vb.) inandırıcı delillerle ispatlaması şartıyla bir pay sahibinin toplantı yerine dair esas sözleşme değişikliği kararını butlanını mahkemeden talep etmeye hakkı olmalıdır. Bu talebin sınırını da çelişkili davranış yasağı oluşturacaktır. Diğer bir deyişle iptal davasının açılmamasının sebebi esas sözleşme değişikliği kararının batıl olduğunun tespitini istemeyi haklı göstermelidir.

KAYNAKÇA

Ansay, Tuğrul, Anonim Şirketler Hukuku Dersleri, Sevinç Matbaası, Ankara 1974; (**Ansay**, s.)

Arkan, Sabih, Ticari İŐletme Hukuku, Banka ve Ticaret Hukuku AraŐtırma Enstitüsü, Gözden Geçirilmiş ve GeniŐletilmiş Yirminci Bası, Sözkeseň Matbaacılık, Ankara 2015/VIII; (**Arkan**, Ticari İŐletme, s.)

Ayhan Rıza /Özdamar Mehmet / Çağlar Hayrettin, Ticari İŞletme Hukuku Genel Esaslar, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 8. Bası, Yetkin Yayıncılık, Ankara 2015; (**Ayhan/Özdamar/Çağlar**, Ticari İŞletme, s.)

Bahtiyar, Mehmet, **Anonim Ortaklık Anasözleşmesi**, Beta Basım, 1. Bası, İstanbul 2001; (**Bahtiyar**, Anasözleşme, s.)

Bahtiyar, Mehmet/**Hamamcıoğlu**, Esra, Yeni TTK'ya Göre Anonim ortaklık Genel Kurul Toplantıları (Fiziki ve Elektronik Toplantılar, Eski TK. ile Karşılaştırmalar, İlgili Mevzuat), Beta Yayıncılık, İstanbul 2014; (**Bahtiyar/Hamamcıoğlu**, s.)

Böckli, Peter Schweizer Aktienrecht, Schulthess 2009, vierte, vollstandig neuarbeitete Auflage; (**Böckli**, s.)

Dmaniç, Hayri, “*Anonim Şirket Ana Mukavelelerine Yazılması Gerekli ve Mümkün Unsurlar*”, Ord. Prof. Dr. Halil Arslanlı'nın Anısına Armağan, Fakülteler Matbaası, İstanbul Üniversitesi, 1978; (**Dmaniç**, Ana Mukavele, s.)

Dural, Mustafa /**Öğüz**, Tufan, Türk Özel Hukuku (Kişiler Hukuku), Cilt II, Filiz Kitabevi, İstanbul 2012; (**Dural/Öğüz**, s.)

Fortsmoser Peter /Meier-Hayoz Arthur / Nobel Peter, Schweizerisches Aktienrecht, Verlag Stampfli+Cie AG Bern, 1996; (**Fortsmoser/Meier-Hayoz/Nobel**, Schweizerisches Aktienrecht, s.)

Goette Wulf/Habersack Mathias/Kalss Susanne, Münchener Kommentar zum Aktiengesetz, **Verlag C.H. Beck**München, 4. Auflage, 2016; (**Heider/MükoAktG**, AktG §5, Rn.)

Göle, Celal, “*Ticari İşletmenin Merkez ve Şubesinin Tayini Sorunu*”, Prof. Dr. Ernst E. Hirsch’in Hatırasına Armağan (1902-1985), Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1986; (**Göle**, s.)

Hensler, Martin /Strohn, Lutz, Gesellschaftsrecht, 3. Auflage 2016; (**Lange/Hensler/Strohn**, AktG § 5, Rn.)

Hölters Wolfgang, Aktiengesetz Kommentar, Verlag C.H. Beck/Verlag Franz Vahlen, München 2014, 2. Auflage; (**Hölters**, AktG§5, Rn.)

Hüffer, Uwe /Koch, Jens, Aktiengesetz, 12. Auflage; (**Hüffer/Koch**, AktG §5, Rn.)

Kayar, İsmail,6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Ticaret Hukuku, Seçkin Yayınevi, Gözden Geçirilmiş 3. Baskı, Ankara 2015; (**Kayar**, s.)

Kendigelen, Abuzer, “*Sanayi ve Ticaret Bakanlığı’nın İçTicaret 1995/1 Sayılı ‘Anonim ve Limited Şirketlerin Kuruluş ve Anasözleşme Değişikliği İşlemlerine İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ’inin Hukuki Açıdan Değerlendirilmesi*”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt LV, 1996 ;(**Kendigelen**, Tebliğ, s.)

Kendigelen, Abuzer, Türk Ticaret Kanunu (Değişiklikler/Yenilikler ve İlk Tespitler), XII Levha Yayıncılık, Değişiklikler İşlenmiş ve Güncellenmiş 2. Bası, İstanbul 2012; (**Kendigelen**, İlk Tespitler, s.)

Kervankıran, Emrullah, Anonim Şirketlerin Tasfiyesi, Seçkin Yayınevi, Ankara 2015; (**Kervankıran**, Tasfiye, s.)

Kırca, İsmail /**Şehirali Çelik**, Feyzan Hayal /**Manavgat**, Çağlar, Anonim Şirketler Hukuku (Temel Kavram ve İlkeler, Kurulu, Yönetim Kurulu), Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Sözkese Matbaacılık, Ankara 2013/VIII; (Kırca/**Şehirali Çelik**/Manavgat, s.)

Kırca, İsmail / **Şehirali Çelik**, Feyzan Hayal / **Manavgat**, Çağlar, Anonim Şirketler Hukuku (Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü), Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Cilt 2/2, Ankara 2016/VI; (**Kırca**/**Şehirali Çelik**/Manavgat, Cilt 2/2, s.)

Moroğlu, Erdoğan, Anonim Ortaklıkta Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü, XII Levha Yayıncılık, Güncellenmiş ve Genişletilmiş Yedinci Baskı, İstanbul 2014; (**Moroğlu**, Hükümsüzlük, s.)

Moroğlu, Erdoğan, “*Şirketlerde Adli Tebligat Kimlere Yapılır?*”, Makaleler, İstanbul 2010; (**Moroğlu**, Makaleler, s.)

Oğuzman, Kemal /**Seliçi**, Özer /**Oktay-Özdemir**, Saibe, Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler), Filiz Kitabevi, Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş 12. Basıdan 13. Tıpkı Bası, İstanbul 2013; (**Oğuzman**/**Seliçi**/**Oktay-Özdemir**, s.)

Özdamar, Mehmet, “*Yargıtay Kararları ışığında Ticari İşletmenin Şube Kavramı*”, Ankara Barosu Dergisi, Yıl: 65, Sayı: 1, Ankara 2007; (**Özdamar**, s.)

Pekdiñçer, Tamer, “*Ticaret Sicili Açısından Merkez-Şube-Satış Mağazası Kavramları*”, Prof. Dr. Fahiman Tekil’in Anısına Armağan, İstanbul 2003; (**Pekdiñçer**, s.)

Poroy, Reha/ **Tekinalp**, Ünal / **Çamoğlu**, Ersin, Ortaklıklar ve Kooperatifler Hukuku, Vedat Kitapçılık, Güncelleştirilmiş 12. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2010; (**Poroy/Tekinalp/Çamoğlu**, s.)

Pulaşlı, Hasan Şirketler Hukuku Şerhi, Cilt I, Adalet Yayınevi, 2. Bası, Ankara 2015; (**Pulaşlı**, Şerh, Cilt I, s.)

Saka, Zafer, Anonim Ortaklıklarda Genel Kurul, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2004; (**Saka**, Genel Kurul, s.)

Spindler Gerald/**Stilz**Eberhard, Kommentar zum Aktiengesetz, Verlag C.H. München, 3. Auflage, 2015; (**Drescher/Spindler/Stilz**, AktG§5, Rn.)

Ülgen, Hüseyin / **Helvacı**, Mehmet / **Kendigelen**, Abuzer / **Kaya**, Arslan / **Nomer Ertan**, N. Füsün, Ticari İşletme Hukuku, XII Levha Yayıncılık, Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Güncellenmiş Dördüncü Bası, İstanbul 2015; (**Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya/NomerErtan**, s.)

Üçışık Güzin / **Çelik** Aydın, Anonim Ortaklıklar Hukuku, 1. Cilt, Adalet Yayınevi, Ankara 2013; (**Üçışık/Çelik**, s.)

Vardar Hamamcıoğlu, Gülşah, Türk Medeni Kanunu’na Göre Yerleşim Yeri, XII Levha Yayıncılık, İstanbul 2009; (**Vardar Hamamcıoğlu**, s.)

Von Büren Roland /**Stoffel**Walter A. /**Weber**Rolf H., Grundrissdes Aktienrechts (Mit Berücksichtigung der laufenden Revision), Schulthess 2011, 3. Auflage; (**von Büren/Stoffel/Weber**, s.)

von der Crone, Hans Caspar, Aktienrecht, Stampfli Verlag, Bern 2014;
(**von der Crone**, Aktiengesellschaft, s.)

Yiğit, İlhan, Anonim Ortaklık Genel Kurulunun İşleyişı ve Ortaya Çıkan Sorunlar, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2005; (**Yiğit**, Genel Kurul, s.)